

Õpirände varalaegas

Tallinn 2010

Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

Eestindanud ja täiendanud:
SA Innove karjääriteenuste arenduskeskus:
Janika Tamsalu
Kadri Eensalu
Margit Rammo

Täname koostöö eest:
Aleksandr Kurushev, EstYES
Ave End, Eesti Päevaleht
Ele Rõigas, Kaitseresursside Amet
Evelin Klímenko, International Language and Education Centre EVENOR
Hannes Lents, minule.com
Hellika Kõrnas, EstYES
Kadri Ruur, Rahvusvaheliste Kultuurivahetusprogrammide Keskus Evmar OÜ
Lana Randaru, Eesti Töötukassa
Mari Tiidus, MTÜ Tegusad Eesti Noored
Marit Kannelmäe-Geerts, SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo
Marit Valge, SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo
Merike Sanglepp, SA Archimedes hariduskoostöö keskus
Märt Aro, Dream Foundation SA
Terje Paas, SA Archimedes hariduskoostöö keskus
Tiina Lipp, SA Archimedes hariduskoostöö keskus
Triin Kõrgmaa, Dream Foundation SA
Toni Käsper, Eesti Noorsootöö Keskus

Kaanefoto: Kaarel Mikkin, headpead.com
Keeleline toimetus: Wiedemanni Tõlkebüroo OÜ
Kommentaariid: Ene-Silvia Sarv, Tallinna Ülikool, kasvatusteaduste instituut
Küljendus, kujundus ja trükk: Baltic Print & Banners OÜ
Töölehtede tõlge: Interlex OÜ

Trükis põhineb Taani veebilehel Mobilitetsværktøjskassen, SA Innove poolt välja antud trükistel Euroopasse õppima ja õppida rännates.

Töölehed nr 1, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 13 on tõlgitud trükisest Suuntana maailma (2009) ©Centre for International Mobility CIMO, Finland.

Töölehed nr 2, 3, 5, 6 on tõlgitud Leonardo da Vinci projekti TransIt raames valminud materjalidest.

Trükise elektrooniline versioon asub Rajaleidjas: www.rajaleidja.ee/varalaegas. Sealt saab ka eraldi lehtedena välja trükkida raamatu lõpus olevaid töölehti.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Väljakutsed karjääripetsialistile.....	5
2. Välismaal viibimise vormid.....	7
3. Õppeprotsess välismaal viibimise ajal.....	13
4. Väljapoole suunatud õpiränne.....	15
4.1 Info vahendamine ja nõustamine enne välismaale minemist.....	16
4.2 Info vahendamine ja nõustamine välismaal viibimise ajal	17
4.3 Info vahendamine ja nõustamine välismaal viibimise järgselt	18
5. Ettevalmistus.....	24
5.1 Psühholoogiline ettevalmistus	25
5.2 Keeleline ettevalmistus	25
5.3 Kultuuriline ettevalmistus.....	26
5.4 Pedagoogiline ettevalmistus.....	27
5.5 Praktiline ettevalmistus.....	27
Kasulikud portaalid.....	29
Töölehed	
Tööleht 1 - Kui rahvusvaheline Sa oled?.....	31
Tööleht 2 - Ivari lugu.....	33
Tööleht 3 - Hea ettevalmistus on pool võitu.....	36
Tööleht 4 - Uus keel, uued kaugused?.....	37
Tööleht 5 - Franka lugu.....	38
Tööleht 6 - Kuidas ja mida uurida enne minekut?.....	40
Tööleht 7 - Tunned Sa ennast?.....	41
Tööleht 8 - Tähelepanu! Valmis olla! Start!.....	42
Tööleht 9 - Eestlasena välismaal.....	43
Tööleht 10 - Personaalplaan.....	44
Tööleht 11 - Reisipäevik	45
Tööleht 12 - Mis põhjustel Sa välismaale lähed?.....	46
Tööleht 13 - Asjad, mida enne lahkumist teha.....	48

Sissejuhatus

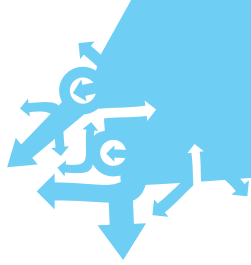
Õpirände varalaegas on mõeldud kõigile, kes **vahendavad infot** välismaale siirdumise, seal viibimise või sealt naasmise kohta.

Õpiränne (i.k. *learning mobility*) on õppimise eesmärgil ühest riigist teise siirdumine, kusjuures õppimine ei pea tingimata toimuma koolipingis ega kindla õppekava alusel. Euroopa Liidu haridus-, noorte- ja kultuurinõukogu on seisukohal, et igal noorel peaks olema võimalus osaleda õpirändes kas siis oma õpingute ajal, praktika raames või vabatahtlikuna.

Käesoleva varalaeka eesmärk on toetada karjäärispetsialisti õpirändajate nõustamises ja neile info andmises. Õpirände varalaegas koondab infot **õpirände eri võimaluste** kohta välismaal – alates rahvusvaheliselt tunnustatud õppeprogrammis osalemisest kuni eraviisiliste ettevõtmisteni.

Varalaegas juhatab kasutaja sammhaaval läbi kõikide info vahendamise ja nõustamisprotsessi faaside. Siin käsitletakse nii õpirändele eelnevat, selle aegset kui ka sellele järgnevat info vahendamist ja nõustamist. Tegemist on kiiresti areneva valdkonnaga, sest järjest rohkem inimesi pöördub õpirändega seotud küsimustega karjäärispetsialisti poole.

Varalaegas on kättesaadav ka Rajaleidjas, kus seda pidevalt muudetakse ja täiendatakse. Kuna õpirände teema on alles uus ning ei ole veel leitud vastuseid kõikidele küsimustele ega lahendusi erinevate sihtgruppide jaoks ootame täiendustepanekuid, küsimusi ja kommentaare e-posti aadressil rajaleidja@innove.ee.

1. Väljakutsed karjäärispetsialistile

Õpiränne on viimase paarikümne aasta jooksul muutunud üha olulisemaks teemaks. See on märgatav näiteks nende programmide arvu kasvus, mis jagavad toetusi välismaal õppimiseks. Samuti rõhutatakse õpirände olulisust mitmetes poliitikadokumentides, nt Leuveni kommünikee kohaselt peaks aastaks 2020 vähemalt 20% Euroopa Liidu tudengitest olema oma õpingute jooksul osalenud õpirändes.

Õpirände eesmärk ja põhjus võib igapähe olla erisugune. Tegemist võib olla keeleõppe, teiste kultuuride tundmaõppimise, konkreetsete ametioskuste omandamise või lihtsalt iseenda arendamisega. Ükski nendest õpieesmärkidest ei realiseeru aga iseenesest. Väga suurt mõju inimese õppimisvõimele omab välismaal viibimise kvaliteet. Ei tohi unustada, et lisaks positiivsetele emotsioonidele võib õpiränne kaasa tuua ka negatiivseid või hoopis neutraalseid kogemusi. On inimesi, kes kohanevad võõras kultuuris raskusteta ning kelle jaoks pole kodust lahkumine hirmutav. Teisele võivad probleemid tunduda peaaegu ületamatud, kolmas ei teadvustagi, et tal võib hirme olla. Seetõttu on karjäärispetsialistil vaja aidata noorel ettevalmistuste käigus oma eripära ja võimalikke raskusi teadvustada ning endale sobivaim õpirände vorm leida.

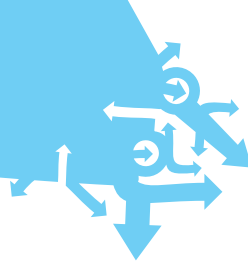
Tööleht 1

Kui rahvusvaheline Sa oled? aitab õpirändest huvitatud noortel hinnata oma valmisolekut välismaale minekuks ning analüüsida iseenda avatust (vt lk 31).

Enamasti on õpirändajatele info jagamine ja nõustamine reaktiivne, st karjäärispetsialist reageerib inimeste päringutele, kes pöörduvad omal algatusel tema poole info saamiseks õpirände võimaluste kohta. Nii võivad õpirändajateks saada kergemini need noored, kellel on pealehakkamist ja julgust tundmatusse sukeldumiseks.

Siinkohal ei tohiks aga unustada erivajadustega noori. Programmis Euroopa Noored osaledes kaetakse lisaks reisi- ja tegevuskuludele programmi rahastustoetuse saamise puhul ka **100% ulatuses erivajadustega seotud kulud**. Noortevahetustes on läbi aastate osalenud väga palju puuetega noori.

Samas on läbi viidud uuringuid, mis näitavad, et nn riskigruppidesse kuulujad võivad samuti saada õpirändest kasu; seda muidugi eeldusel, et tegemist on õigesti kokku pandud ja hästi läbi viidud programmidega, mis vastavad osaleja vajadustele.

Selles peitubki väljakutse karjääripetsialistile – tutvustada noortele õpirände võimalusi ehk teisisõnu motiveerida ja julgustada inimesi võtma õpirändamist oma õppeplaani, isegi kui nad ei ole sellist võimalust kunagi kaalunud või ei tunne end selle mõtte juures turvaliselt.

Tööandjate seas 2009. aastal läbiviidud uuringust selgub, et 24% ettevõtetest on sihiteadlikult värvanud tööle välismaal õppinud, töötanud või praktiliselt käinud inimesi. Lisaks vastasid 19% kõikidest uuringus osalenud ettevõtetest, et nemad otsivad värbamisel teadlikult väliskogemusega inimesi.

Allikas: Tallinna Majanduskooli personalitöö diplomitöö Õpirände mõju tööandja värbamise ja valiku otsusele värvatavate (noorte) kandidaatide seas, 2009, Janika Tamsalu

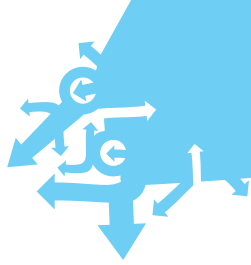
Välismaal viibimise vorme on mitmeid ning nende puhul mõjutavad ning suunavad õppeprotsessi erinevad tingimused. Karjääripetsialist peab teadma nii **välismaal viibimise vorme** kui ka seda, millised tingimused võivad mõjutada õppimist välismaal viibimise ajal. Piisav ettevalmistus nii info kui nõustamise näol aitab õpiränduril oma õppimisvõimet maksimaalselt kasutada.

Põhiliselt eristatakse väljapoole ja sissepoole suunatud õpirännet. **Sissepoole suunatud õpirändes** osalevad inimesed, kes tulevad välismaalt Eestisse õppima ja viibivad siin mõnda aega. Nende inimeste hulk kasvab pidevalt, selle põhjus on üha enam rahvusvaheliseks muutuvad Euroopa ja maailma õppekeskkonnad ning paljude Eesti ja välismaiste õppeasutuste vahel sõlmitud õpilasvahetuslepingud. Nende inimestega tegelemisel on Eesti karjääripetsialisti ülesanded tihti piiratud, sest reeglina on osaleja seotud kodumaise karjääripetsialistiga. Selle asemel vajatakse siinse spetsialisti nõuandeid sagedamini mitmesugustes praktilistes olukordades õpingu- ja töökeskkonda lõimumisel. Lisaks sellele võib Eesti karjääripetsialisti abi vaja minna mõne äkilise kriisi tekkimisel, mis nõuab kohest spetsialisti sekkumist.

Käesolevas trükises kirjeldatakse põhjalikumalt **väljapoole suunatud õpirännet** ja karjääripetsialistide rolli nende inimeste toetamises.

Programmiga Erasmus tuli õppeaastal 2000/01 Eestisse õppima 84 välistudengit, 2005/06 oli neid 372 ja 2008/09 oli see arv umbes 650. Number on iga aastaga oluliselt kasvanud.

Allikas: Euroopa Komisjoni Erasmus tudengite statistika (http://ec.europa.eu/education/programmes/lfp/Erasmus/stat_en.html)

2. Välismaal viibimise vormid

Õpirände vormid erinevad üksteisest mitmeti. Üheks erinevuseks on viibimise pikkus, mis on tähtis nii sihtgrupi kui ka õppimise seisukohast. Teine iseloomulik erinevus on välismaale siirdumise vorm: kas tegemist on üksikisiku või grupiga. Samas on asjaolusid, mis mängivad rolli igas vormis välismaal viibimise juures. Üldiselt võib välismaal viibimised jagada järgmistesse kategooriatesse: üldhariduskoolis õppimine, kõrgkoolis õppimine, praktika, töölaagrid, noortevahetused, vabatahtlik teenistus, lapsehoidmine (*au-pair*).

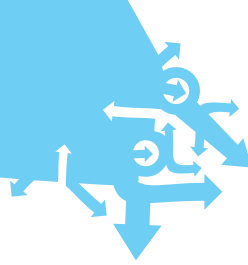
Koolis õppimine toimub reeglina keskhariduse tasemel, kus noored (tavaliselt nooremad kui 18 aastat) õpivad välismaal ühe õppeaasta. Tavaliselt elatakse sellel ajal vastuvõtvas peres. Sellist välismaal õppimist korraldavad õpilasvahetusorganisatsioonid.

- **Comeniuse** (www.archimedes.ee/comenius) õpilaste õpirände programm võimaldab põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastel õppida 3-10 kuud mõne Euroopa riigi koolis.
- **Education First Eesti** (www.ef.com) korraldab keeleprogramme. Kursuseid on igale vanusegrupile alates 10. eluaastast. Kõige noorematele, 10-14 aastastele on keelekursuse kestus 2-3 nädalat, vanemaks saades on võimalik osaleda ka pikemalt välismaal keelekursustel. Sihtriikideks võivad olla Inglismaa, Malta, Prantsusmaa, Saksamaa, Hispaania, Iirimaa, Singapur, Costa Rica, Kanada, USA jne.
- **Eesti Rotary** (www.ronoova.ee) noorsoovahetuse programmis saavad osaleda kõik õppivad noored sõltumata õppevormist - olgu see siis kesk-, kutse- või kõrgharidus. Rotary noorsoovahetust on kolme liiki: aastavahetus, suvevahetus ja laagrivahetus.

Aastavahetuses saavad osaleda need noored, kes on edukalt lõpetanud 10nda või 11nda klassi. Nad lähevad aastaks õppima enda poolt valitud riiki ja naastes jätkavad õpinguid oma koolis. Kusjuures sihtkohaks võib valida riigi üle kogu maailma.

Suvevahetus on mõeldud noortele vanuses 15-20 aastat. Juunis sõidab Eesti noor üheks kuuks välismaale (USA, Kanada või mõni Euroopa riik) ja naaseb sealt vastuvõtva pere liikmeks, kes veedab teise kuu Eesti pere juures kodus.

Laagrivahetus on reeglina 2-3 nädala pikkune ja mõeldud 15-22aastastele noortele. Rotary temaatilised noortelaagrid toimuvad Euroopa riikides, Põhja-Aafrikas, Türgis, Israelis, Kanadas. Kusjuures laagri võib valida ka vastavalt oma huvialadele, olgu selleks siis ratsutamine või maalimine. Ühenädalasele laagri eelneb või järgneb 1-2 nädalane peremajutuse periood, kus elatakse vastuvõtva Rotary klubi liikmete peredes.

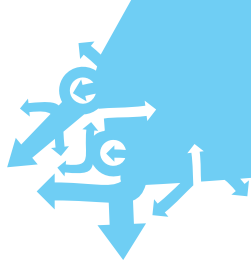
- **Evenor** (www.evenor.ee) pakub keelereise, kultuurivahetusprogramme ning erinevaid laagreid. Gümnaasiumiõpilased saavad Evenori kaudu omandada nii keskhariduse kui õppida International Baccalaureate programmi raames mõnes nende poolt pakutud riigis. Tavaliselt elatakse kohalikus peres.
- **Evmar** - Rahvusvaheliste Kultuurivahetusprogrammide Keskus (www.aupair.ee) pakub üheaastast õpilasvahetusprogrammi keskkoolinoortele vanuses 15-18 eluaastat ning keelelaagreid, mis toimuvad üle terve maailma.
- **Nordplus Juunior** (www.archimedes.ee/nordplus) on programm, mille raames saavad koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpilased, õpetajad ja haridustöötajad osaleda vahetusprojektides kestvusega ühest nädalast ühe aastani.
- **Tokkroos** (www.tokkroos.ee) pakub programme, mille kaudu on 14-18aastastel noortel võimalus õppida välismaa koolides.
- **YFU Eesti** (www.yfu.ee) pakub 15-18aastastel noortele võimalust õppida riikides üle terve maailma. Vahetusaasta kestab üldjuhul augustist kuni juulini vastavalt kohaliku kooli õppeaasta pikkusele. YFU pakub vahetusi Euroopa, Aasia, Aafrika, Ladina-Ameerika, Okeaania ja USA koolidega. YFU Euroopa pöörab suurt tähelepanu ka Euroopa-sisesele õpilasvahetusele. Et valikut veelgi mitmekesisemaks muuta, on käivitatud erinevate suunitlustega programmid: muusikaprogramm Ungaris, kunstiprogramm Rootsis, looduseprogramm Eestis jne.

Itaaliasse tulin üksinda paar kuud enne õpingute algust. Plaan oli ise leida elukoht, astuda ülikooli, organiseerida endale õppimis- ja elamisuba. Vahetusüliõpilasena on kõik tunduvalt lihtsam. Siis sa kuulud enamasti suurde gruppidega pea ise otsustama ja valikuid tegema. Kindlasti on see parim variant tudengitele, kes tahavad proovida elu välismaal, aga ei julge nii suurt hüpet teha, et kõike seljataha jätta ning justkui uut elu alustada.

Maarja, kunstitudeng Itaalias

Kõrgkoolis õppimine võib toimuda mõne semestri või kogu kõrgkoolistuudiumi vältel. Kõige levinum on variant, kus välismaal tudeeritakse paar semestrit kodumaiste õpingute osana. Välismaale kõrgkooli kandideerimisel aitavad dokumentide vormistamisel ja nende koolidesse esitamisel mitmed organisatsioonid.

- **AECEE** (www.hot.ee/aegeetallinn) on tudengite organisatsioon, mis korraldab igal aastal suveülikooli 80 linnas üle kogu Euroopa. Kursused toimuvad enam kui 10 aines ja 14 keeles. Suveülikooli korraldavad tudengid ise, tavaliselt peavad nad ka ise loenguid.

- **AIIESEC** (www.aiesec.org/estonia) on rahvusvaheline üliõpilasorganisatsioon, mis tegeleb noorte arendamisega läbi rahvusvahelise kogemuse. AIIESEC pakub praktikavõimalusi nii majandus-, sotsiaal-, tehnoloogia kui ka haridusvaldkonna erialade tudengitele.
- **BEST** (www.best.ee) pakub tehnikatudengitele võimalust tasuta osa võtta lühiajalistest akadeemilistest kursustest, kõikvõimalikest karjäärimeessidest, foorumitest ja tudengifestivalidest ning vahendab praktika- ja töökohti Euroopa suurfirmadesse.
- **Doktorantuur välismaal** (www.archimedes.ee/rkt) on mõeldud magistriõppe läbinud noortele, kes soovivad jätkata oma õpinguid doktoriõppe tasemel välisülikoolide juures riikliku koolitustellimuse raames.
- **DoRa** (www.archimedes.ee/dora) on Euroopa Sotsiaalfondist rahastatav programm, mis toetab magistrantide ja doktorantide semestriõpinguid välismaal ning magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste ning õppejõudude õppe- ja teadustööga seotud välislähetusi.
- **Dream Foundation** (www.dreamfoundation.eu) on üle Euroopa tegutsev mittetulunduslik organisatsioon, mille peamine tegevusala on luua võimalusi, tutvustada ja toetada noorte välismaale õppima minekut. Dream Foundationi kaudu on võimalik kandideerida õppima ligi 30 kooli ning valida saab enam kui 1500 eriala vahel. Sihtriikideks võivad olla Belgia, Brasiilia, Kanada, Saksamaa, Taani, Hispaania, Prantsusmaa, Suurbritannia, Kreeka, Itaalia, Malaisia, Holland või Norra.
- **Erasmuse** kõrgharidusprogrammi (www.archimedes.ee/erasmus) raames saavad Eesti kõrgkoolide üliõpilased minna õppima ja praktikale Euroopa Liidu liikmesriikidesse, programmiga liitunud Euroopa riikidesse (Island, Norra, Liechtenstein) ning kandidaatriiki Türgi.
- **Kristjan Jaagu stipendiumiprogrammi** (www.archimedes.ee/amk) eesmärk on toetada Eesti kõrgkoolide magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste õpinguid välisülikoolide juures ning magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste ning õppejõudude õppe- ja teadustööga seotud välislähetusi. Samalt veebilehelt saab infot ka Eesti riigi välisriikidega sõlmitud koostöölepingute raames pakutavate stipendiumite kohta.
- **Minule.com** (www.minule.com) vahendusel saab kandideerida erinevatesse väliskõrgkoolidesse üle kogu maailma ja alustada õpinguid soovitud riigis, erialal ning haridustasemel. Minule.com hariduskonsultandid on toeks info hankimisel, dokumentide ettevalmistamisel, kandideerimisel ja sihtriiki jõudmisel.

- **Ploteus** (www.ploteus.net) on üleeuroopaline koolide otsingumootor, kust lisaks koolidele leiab ülevaate eri Euroopa riikide haridussüsteemidest ja infot Euroopa Komisjoni rahastatavate vahetusprogrammide kohta.

Praktika on viibimine avaliku või erasektori tööandja juures, kus osaleja kaasatakse teatud ajaks tööprotsessi ja seda arvestatakse osana tema õpingutest. Praktika toimub nii kutseõppeasutustes, mitmetes kõrgkoolides kui ka tööandjate pakutavana ja selle kestus algab tavaliselt 4 nädalast.

Omandasin praktika vältel palju väärtuslikke kogemusi. Sama võib öelda ka mu klassikaaslase kohta, kes töötas disaini alal. Välispraktika Portugalis õpetas meile rohkem kui kõik muu meie senises elus. Läbisime täiesti omamoodi elukooli õppetunni. Alles nüüd, koju tagasi jõudnuna, on meil selge pilt, mille poole püüelda, kuidas saavutada edu karjäärivedelil. See on üks peamisi eesmärke, mida kõik välismaal praktikat sooritavad noored võiksid silmas pidada. Ja kes teab, ehk on see ka ainulaadseks võimaluseks muuta oma vaateid ja ellusuhtumist.

Anton ja Ivan, infotehnoloogia praktikal Portugalis

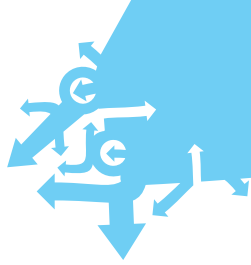
- **Comenius** (www.archimedes.ee/comenius) pakub tulevastele õpetajatele rahvusvahelist õpetamiskogemust Euroopa riikides.
- **Erasmuse kõrgharidusprogramm** (www.archimedes.ee/erasmus) pakub võimalust sooritada praktika Euroopa riigi kõrgkoolis, ettevõttes, uurimis- või praktikakeskuses või viimasega sarnases organisatsioonis.
- **Evmar** - Rahvusvaheliste Kultuurivahetusprogrammide Keskus (www.aupair.ee) pakub nii lühiajalisi kui pikaajalisi, erialaseid ja mitteerialaseid praktikaprogramme USAsse, Euroopasse, Austraaliasse ja Uus-Meremaale.
- **Leonardo da Vinci kutseharidusprogrammi** (www.archimedes.ee/leonardo) raames saavad kutsekoolide õpilased ja tööturul olevad inimesed (ka äsjased koolilõpetajad) minna 2-39 nädalaks välispraktikale.

Harjutusi töölehtedelt 2 ja 3

saad teha noorterühmadega, kes plaanivad minna välisriiki tööle või praktikale (vt lk 33 ja 36).

Töölaager on samuti õpirändes osalemise võimalus, kus eri riikidest pärit noortega viiakse kohalikus keskkonnas läbi praktiline ja kasumit mitte taotlev projekt. Töölaager toimub tavaliselt suvel ning kestab 2-3 nädalat.

- **EstYes** (www.estyes.ee) tegeleb Eesti noorte vahendamisega vabatahtlike töölaagritesse ja eri pikkusega vabatahtlike projektidesse välismaale. Tööpäeva pikkus erineb laagriti, jäädes enamasti 5-7 tunni vahele. Vastutasuks tehtavale tööle on kohapeal majutus ja toitlustus tasuta.

Noortevahetusi korraldavad noorteorganisatsioonid või -ühendused ja väljaspool formaalset haridussüsteemi. Tavaliselt on sellised õpirände võimalused lühiajalised (2-4 nädalat). Sellised välismaal viibimise vormid on põhimõtteliselt võimalikud kõikide vanusegruppide puhul. Tegelikult kasutavad neid aga kõige tihedamini noored vanuses 15-25 eluaastat.

- **EstYes'i** (www.estyes.ee) kaudu on võimalus minna välismaale väikese grupiga tavaliselt üheks nädalaks, tutvuda uute inimestega ning arutada noortele tähtsaid teemasid.
- **Programmi Euroopa Noored** (<http://euroopa.noored.ee>) raames ellu viidav rahvusvaheline noortevahetus on Euroopa eri riikidest pärit noortegruppide omavaheline kohtumine, mille käigus käsitletakse noorte jaoks huvitavaid ja olulisi teemasid ning tutvutakse üksteise kultuuridega. Noortevahetus kestab 6-21 päeva, osaleda saavad kõik 13-25aastased noored.

Vabatahtlik teenistus on õpirände vorm, mille raames tehakse tööd vabatahtlikuna, saamata selle eest konkreetset rahalist tasu.

- **GLEN** (www.terveilm.net) on Euroopa noortele suunatud maailmahariduslik koolitus- ja praktikaprogramm, mille raames lähetatakse vabatahtlikud lühiajalisele tööle Aafrika ja Aasia riikidesse.
- **EstYes'i** (www.estyes.ee) võimaldab 18-30aastastel noortel töötada vabatahtlikuna kõigis Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikides ning mõningates Ladina-Ameerika ja Aasia riikides kuni 1 aasta.
- **Euroopa vabatahtlikku teenistusse** (<http://euroopa.noored.ee/evs>) on võimalik asuda kõigil 18-30 aastastel noortel, kes soovivad 2-12 kuud teha välismaal vabatahtlikku tööd ja sealjuures tutvuda selle riigi keele, inimeste ja kultuuriga. Vabatahtlikku teenistust saab teha eri riikides üle maailma ning organisatsioonis, mille vabatahtlik endale ise valib.

Lapsehoidmist (*au-pair*) saab samuti vaadelda õpirände ühe võimalusena - lisaks teise kultuuriga tutvumisele ning keele õppimisele on lapsehoidmine võimalus töötada õppimise kõrvalt.

- **Evmar** - Rahvusvaheliste Kultuurivahetusprogrammide Keskus (www.aupair.ee) pakub võimalust sõita välismaale lapsehoidjaks/koduabiliseks.
- **EURESe** (www.eures.ee) kaudu leiab vabad töökohad 31 Euroopa riigis, teavet välismaal

elamise ja töötamise kohta ning palju muud olulist. Samuti saab teha oma CV nähtavaks võimalikele tööandjatele terves Euroopas.

Tööpakkumist välismaal tuleb väga põhjalikult kontrollida. Töökuulutuste hulgas on nii usaldusväärseid pakkumisi kui ka neid, mis on sihilikult ebaselged. Ka sõbralt või sugulaselt saadud tööpakkumist tuleks põhjalikult kontrollida.

Kui ettevõtte on majandustegevuse registris registreeritud, näitab see, et tegu on seaduslikult tegutseva ettevõttega. Seda tuleks kindlasti kontrollida välismaal töötamise võimalust pakkuvate ettevõtete puhul.

Lepingu üksikasju tuleb kontrollida enne allakirjutamist. Kindlasti tuleb pöörata tähelepanu sellele, kui palju vastutust võtab endale töövahendufirma ja/või tööandja ning millised õigused ja kohustused on töötajal.

Kindlasti on õpirändeks võimalusi veelgi. Teadliku tegutsemise korral saab kultuuridevahelise erinevuse kogemuse või väikese keelepraktika kätte ka mõnda välisriiki klassiekskursiooni raames külastades. Sellisel juhul sõltub ettevõtmise kasutegur otseselt ettevalmistuste põhjalikkusest ning karjäärispetsialistid saavad oma teadmistega olla abiks näiteks klassijuhatajale.

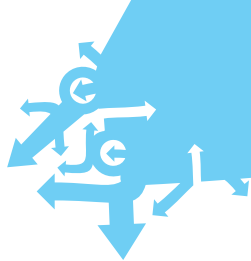
Järgnevalt on ära toodud erinevad võimalused, mille raames tasub eraldi tähelepanu pöörata õpirände kasutegurite otsimisele.

Keelepraktika üldhariduskoolist – paljudel keeleõpet pakkuvatel üldhariduskoolidel on sobiva keelega välisriigis partnerkoole või -klasse. Paarinädalast keeleõppe praktikat ette valmistades tasub arvesse võtta kõiki klassikalise õpirände ettevalmistustegevusi.

Tihti satuvad noored välismaale ka seoses oma hobidega: laulukoor, matka- või kunstiring jne. Kui grupp on taotlenud rahastust mõne projekti või programmi raames, võidakse vajalikud ettevalmistuse etapid ka selle raames ette näha. Karjäärispetsialist saab siinkohal soovitada sobivaid töölehti ning ettevalmistavaid tegevusi.

Ettevõtlusest huvitatud õpilastel on võimalik osaleda ettevõtlushariduse messidel välisriikides. Näiteks **Junior Achievement Arengufond** korraldab igal aastal õpilasfirmade laatu ja kevadel selgitatakse võistlustel Eesti parim õpilasfirma, kes esindab Eestit Euroopa õpilasfirmade võistlusel. Täpsemat infot leiad JAAF kodulehelt (www.ja.ee).

Lisaks põhjalikule ettevalmistusele ei tohi tähelepanuta jätta ka õpirände ajal toimuvate muudatuste jälgimist ja analüüsimist ning pärast õpirännet järeltunde tegemist.

3. Õppeprotsess välismaal viibimise ajal

Kahjuks ei ole looduseadus, et inimene saab välismaal viibimisest suurt kasu ja õpib midagi uut. Halvasti kokku pandud programm võib anda oodatule hoopis vastupidise efekti. Õpirändele on iseloomulik, et seal olijaid ei ole võimalik toetada samal viisil nagu kodumaal tavalise kooliskäimise ajal. Õpirändaja peab ise võtma endale õppimise eest suurema vastutuse. Siiski saab karjääripetsialist toetada õpirändajat sellistes protsessides nagu sulandumine, vastutustunde kasvatamine, võrdlemine, refleksioon.

Sulandumine on oluline osa õppimisest ja toimub vastuvõtva maa olustikuga võimalikult tihedates suhetes olles. See eeldab head ettevalmistust (eriti keelelist ja kultuurilist) ning võimalust osaleda sealse olustiku tutvustuses kohapeal. Siin mängib tähtsat rolli see, kas osaleja viibib välismaal üksi või grupi koosseisus.

Tähtis on, et uues koolis ja ühiskonnas olles oleks huvi ja initsiatiiv alati enda käes. Teistel õpilastel on oma elu, sõbrad ja rutiin juba olemas, sinul tuleb see alles sisse seada. Teised on uudishimulikud ning alguses kutsutakse sind osa võtma paljudest üritustest. See uudishimu ei kesta aga kaua, nii et selle lühikese ajaga tuleb leida omale sõbrad, kellega ISE kontakt säilitada. Sest nemad ju peavad enda sõprusringkonda uue inimese vastu võtma, mitte vastupidi.

Marge, Belgias

Vastutustunde kasvatamine toimub õpirände ajal tavaliselt kiiremini kui koduseinte vahel. Välismaal viibimist võib võtta kui probleemile keskenduvat õpet, kus osalejal on võimalus leida ise lahendusi uutele ja erisugustele väljakutsetele. See on kasulik isiku arengule, kuid samas ei tohi ebakindlus muutuda nii suureks, et osaleja sellega toime ei tuleks. Ka ei tohi tema initsiatiivi jahutada liigne kaitstus.

Endine teleajakirjanik, rahvastikuminister ja europarlamenti liige Katrin Saks räägib positiivselt oma 17-aastase tütre Saksamaale õppima suundumisest YFU programmi kaudu. Katrin ütleb: „Maria oli üsna memmekas, kui ta siit ära läks. Kuid see muutus, mis temaga aasta jooksul toimus, oli meeletu.“ Saks lisab, et just need programmid, mis vahendavad välismaale õppima või tööle minejaid, aitavad meie riiki. Ta soovib lastevanematel ja ka lastel selliste programmide ees mitte hirmu tunda. „Need inimesed saavad vaimustava kogemuse erinevatest kultuuridest ja on palju avatumad.“

Allikas: Naisteleht (23.01.2009)

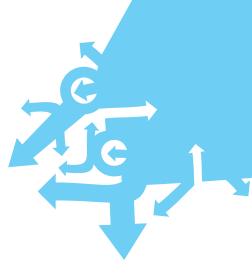
Võrdlus ja osaleja võimalus kogeda ning võrrelda olukordi nn koduse ja tuttavaga tagavad selle, et tegemist oleks „viljaka imestamisega“. Kui välismaal viibimine tundub liiga erinev tavaelust, võidakse seda kogeda huvitavana, kuid sügaval sisimas ei avalda see siiski mingit mõju ja sellel puudub panus hilisemasse ellu.

Refleksioon toimub siis, kui osaleja mõtiskleb välismaal saadud elamuste üle ja muudab need kogemusteks, mida kasutada hilisemas elus. Selline mõtisklemine on tundlik protsess, mis võib viia ka elamuste tõrjumise ja kapseldumiseni, mille tulemusel ei ole neist enam oodatud kasu. Seepärast tuleb refleksiooniprotsessi eri viisidel toetada — nii välismaal viibimise ajal kui selle järgselt. Sageli on kasulik rühmarefleksioon, kus osalevad samalaadse kogemusega või samas riigis viibinud erisuguse töö/õpikogemusega noored. Rühmarefleksioon avardab isiklikku kogemust, võimaldab seda ümber mõtestada ja ümber hinnata. Tänapäeval võib nii tulevikku suunatud või ettevalmistavaid kui refleksiooniharjutusi teha ka virtuaalsetes rühmades, luua virtuaalseid tugivõrgustikke.

Harjutusi töölehtedelt 4 ja 5

saad teha noortega, kes lähevad välismaale. Harjutus nr 4 aitab aru saada välismaale kolimisega kaasnevatest muutustest ja nendega toimetulekust (vt lk 37). Harjutus nr 5 on juhtumianalüüs arutlemaks probleemsituatsioonis käitumise ja sellise olukorra tekkimist ennetavate võimaluste üle (vt lk 38).

4. Väljapoole suunatud õpiränne

Õpiränne erineb Eestis õppimisest kahe olulise aspekti poolest: **geograafiline kaugus** ja (rahvuslik) **kultuuriline keskkond**. Välismaal õppivad noored on eemal oma kodust, harjumatus ning sageli oma tavaliselt ebatavalises olustikus. See võib mõjutada õpiprotsessi negatiivselt.

Paljudele noortele on õpiränne esimene kord, mil nad on eemal oma tavalisest keskkonnast. Puudub tugivõrgustik pereliikmete, sõprade ja õpetajate näol, kes annavad juhiseid ning toovad näiteid, kuidas lahendada mitmesuguseid nii õppimisega seotud kui ka igapäevaelus esilletulevaid probleeme.

Õpirändajad peavad oma probleemide lahendamisel ise leidma **võimaluse ja vahendid**. Tuleb õppida vastutama olukordades, kus enne sai toetuda ümbritsevatele inimestele. Samas on paljud probleemid uued ning nende lahendamisel ei saa lähtuda varasematest mallidest. Teisalt pakub üksi uues keskkonnas olemine võimaluse tegutseda vabana teiste ootustest ja järele proovida oma iseloomu neid juoni, mida tavaliselt ei kasutatagi.

Karjäärispetsialistid saavad õpirändajaid toetada välismaale siirdumisega seotud teemadel info ja nõu andmisega. Samuti võib õpirändaja toetamine toimuda ka välismaal viibimise järgselt ning teatud juhtudel ka välismaal viibimise ajal.

- Info vahendamine ja nõustamine **enne välismaale** minemist hõlmab kogu selgitusprotsessi ja erinevaid ettevalmistusi.
- Info vahendamine ja nõustamine **välismaal viibimise ajal** on seotud sulandumise, õppeprotsessi jälgimise ja võimalike kriisiolukordadega, ka konkreetsete kultuurierinevuste arvestamisega argielus.
- Info vahendamine ja nõustamine **pärast välismaalt** naasmist toetab saadud kogemustest kokkuvõtete tegemist ning püüet rakendada omandatud oskusi, teadmisi ja kogemusi osaleja edaspidistes õpingutes ja karjäärivalikutes.

Harjutus töölehel 6

aitab noorel aru saada sellest, kuidas valmistuda välismaale praktikale minekuks ja millised on esiletulevad probleemid. Tähelepanu pööratakse vastuvõtva organisatsiooniga suhtlemise olulisusele (vt lk 40).

Umbes kümne aasta eest käisin keelekursustel Londonis. Ööbisin kodumajutuses ühe toreda vanapaari majas. Mul oli ka toanaaber Amy, kes oli pärit Taiwanist. Oli selline tüüpiline öbluke ja tagasihoidlike kommetega ning üliviihkas Aasia tütarlaps. Esimesel päeval, kui ta saabus, pakkis ta lahti poole kohvri jagu kodust kaasa võetud kiirnuudleid. Ühel õhtul valmistasimegi siis nuudleid. Kui sööma asusime, selgus, et tema kultuuris on luristamine lubatud. Nii me siis seal istusime, tema väga graatsiliselt kaussi suu lähedal hoides ja üle söögitoa luristades. Et mind on kasvatatud vaimus, et jäätisekokteili lõppu ja suppi ei luristata, olin algul veidi kohmetu. Suur oli aga minu üllatus, kui ta toidukorra lõpus nõjatus vastu tooli seljatuge ning pärast minutilist pausi lasi kuuldavale pika krooksu. Asja tegi naljakaks just see, et ta ise seejuures nii graatsiline oli. Selgus, et ka krooks käib hea õhtusöögi juurde.

Keelekursustel Londonis käinud eestlane.

Allikas: Eesti Päevalehe erileht Reisileht, artikkel: „Kui õhtusöögikaaslaseks on karu“, oktoober 2009, Liisa Reppo

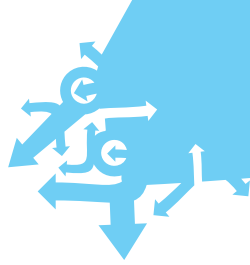
4.1 Info vahendamine ja nõustamine enne välismaale minemist

Info vahendamine ja nõustamine enne välismaale siirdumist hõlmab motiveerimist, valiku tegemist, osalejate ettevalmistamist jms. Kõigi nende teemadega töötamise eest ei pea ilmtingimata vastutama karjäärispetsialist. Kui tegemist on mõne õppeasutuse või muu organisatsiooni korraldatava lähetusega, vastutab tavaliselt korraldaja või temapoolne koordinaator projektis osalejate eest ning võtab enda peale tegelemise kõigi eelnimetatud teemadega. Kui noor soovib omal käel välismaale minna, on ettevalmistuse õnnestumiseks oluline, et karjäärispetsialist oleks kursis nimetatud teemadega ja riigiga, kuhu noorel on kavas minna.

Harjutusi töölehtedelt 7, 8 ja 9

saad teha noortega, et aidata neil enne välismaale minekut analüüsida ennast, saada aru oma soovidest ja ootustest. Harjutused annavad võimaluse hinnata ennast ja saada seeläbi tagasisidet (vt lk 41, 42, 43).

4.2 Info vahendamine ja nõustamine välismaal viibimise ajal

Kui õpirändaja on välismaal, ei võta ta tavaliselt ettevalmistusega seotud karjäärispetsialisti või teiste isikutega ühendust, mistõttu on ka karjäärispetsialisti roll selles etapis suhteliselt tagasihoidlik.

Teatud **kriisisituatsioonides** võib siiski ette tulla ka karjäärispetsialisti kaasamist - nt kui osalejat valdab äkiline tugev **koduigatsus** või kui ta ei oska oma probleemidele lahendusi otsides kellegi teise poole pöörduda. Sellisel juhul tuleb karjäärispetsialistil suhelda eri spetsialistidega kodu- ja välismaal; seda nii probleemi põhjuste väljaselgitamiseks kui ka kokkuleppimiseks edasise tegevuse osas.

Eri juhtumite lahendamiseks tuleb koostööd teha nii mentori, tuutori kui monitoorijaga. Need ametinimetused võivad riigiti erineda, seepärast on siin kirjeldatud nimetuste taga peituvad ülesanded.

Mentor

Mentor vastutab õpirändaja eest tema töö- või praktikakohal või õppeasutuses välismaal. Mentori ülesanne **on toetada osaleja lõimumist töö- või õppekeskkonnas ja aidata sellega seotud praktiliste küsimuste lahendamisel.**

Tihti kasutatakse tuutori mõistet samas tähenduses, kuid käesoleva materjali kontekstis eristatakse mentorit ja tuutorit. Tuutor on inimene, kellel lasub kogu vastutus õppeprotsessi eest. Tavaliselt on selleks inimene lähetavast organisatsioonist kodumaal.

Õppeasutuses võib mentoriks olla karjäärispetsialist või karjäärispetsialisti ülesandeid täitev isik. Sellisel juhul on tegemist pedagoogilise hariduse saanud inimesega, kellel on reeglina välismaalasest õpilaste/tudengitega töötamise kogemus.

Töökohal võib aga mentoriks saada inimene, kellel puudub pedagoogiline taust ja välismaalasest praktikantidega töötamise kogemus. Sellegipoolest on oluline, et töökohal määrataks kontaktisik/mentor, kes jälgib ja toetab praktikanti. Samuti tuleks hilisemate segaduste vältimiseks mentori ülesanded vastuvõtva asutusega eelnevalt läbi arutada.

Tuutor

Tuutor **vastutab õppeprotsessi eest välismaal**. Tavaliselt on tuutor ka koos osalejaga välja töötanud õppeplaani. Mõne vahetusprogrammi raames välismaale minnes töötatakse õppeplaani välja koos õpetajaga oma kodukoolist. Teatud juhtudel võib selleks olla ka karjäärispetsialist, näiteks kui õpirändaja läheb välismaale omal initsiatiivil ja väljaspool haridusasutuste programme. Tuutor võib õpirändajaga suhelda nii e-posti, Skype, MSN messengeri või mõne muu vahendi kaudu. Samuti võib tuutor pidada protsessi jäädvustamiseks päevikut või nn reflekteerivat päevaraamatut.

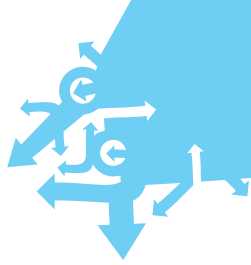
Monitoorija

Monitoorija toetab õpirändajat **praktilistes küsimustes**: kindlustus, arstiabi, eluase, transport jms. Monitoorija toetab õpirändajat **kogu välismaal viibimise perioodil** (ehk siis mitte ainult selles osas, mis toimub töökohal või õppeasutuses). Nii võib monitoorija anda nõu ja pakkuda abi juhul, kui peaks tekkima probleeme, mida osaleja omal jõul lahendada ei suuda. Monitoorija ülesanded kattuvad tihti mentori ülesannetega, eriti kahe õppeasutuse vaheliste kokkulepete puhul. Muudel juhtudel on tegemist praktikakohta või koolis õppimise võimalust vahendava organisatsiooni esindajaga. Tihti on monitoorija seotud ka vastava õppeasutuse karjäärispetsialistidega, kes pakuvad abi kriisisituatsioonides ja pööravad nende ennetamiseks tähelepanu välismaal viibimise praktilistele ja sotsiaalsetele külgedele.

4.3 Info vahendamine ja nõustamine välismaal viibimise järgselt

Õpiränne ei lõppe koju saabumisega. Sellele peab järgnema muljete ja kogemuste rahulik läbitöötamine, mis on õppeprotsessi täiendav ja oluline osa. See on periood, kus karjäärispetsialist saab aidata õppimisest **maksimaalset kasu saada** - selleks tuleb osalejal aidata saadud kogemustest kokkuvõtet teha ja toimunud õppimist oma edasise karjäärplaani koostamisel kasutada. Tihti on siin just karjäärispetsialisti roll olulisim, kuigi asjaga võib olla seotud teisi spetsialiste.

Analüütiliselt võib selles faasis eristada viit eri komponenti, kuigi praktikas viiakse neid enamjaolt läbi samaaegselt ja sama isiku poolt:

- planeeritud (ja mitteplaneeritud) õppimistulemuste hindamine;
- kogemuste hindamine perspektiivis;
- positiivse isikliku arengu jätkamine;
- info vahendamine ja nõustamine seoses edasiste õpingu- ja karjäärivõimalustega;
- osaleja taassulandumine (pikaajalise välismaal viibimise puhul).

Noppeid õpirände läbinud (noorte) kandidaatide eelistest Eesti tööandjate silmis (2009. a läbiviidud uuringu põhjal):

- *laiem ja avatum maailmanägemus;*
- *parem kultuurierinevustega toimetulek;*
- *avatus väljakutsetele;*
- *väliskogemusega inimestel on parem oskus anda hinnangut Eesti olukorrale (nt majandusolukorrale), kuna on olemas võrdlus muu maailmaga;*
- *parem probleemides orienteerimise oskus;*
- *väliskogemusega inimestel on paremini arenenud ärikeskkonna ja -kultuuri kogemus/tunnetus;*
- *enamasti on väliskogemusega inimesed tolerantsemad;*
- *parem võõrkeelte oskus;*
- *väliskogemusega inimesed suudavad kohaneda uue keskkonnaga paremini ja kiiremini;*
- *väliskogemustega inimestel on suurem kogemuste pagas.*

Allikas: Tallinna Majanduskooli personalitöö diplomitöö Õpirände mõju tööandja värbamise ja valiku otsusele värvatavate (noorte) kandidaatide seas, 2009, Janika Tamsalu

Planeeritud ja mitteplaneeritud õpitulemuste hindamine

Pedagoogilise ettevalmistuse käigus on välja töötatud välismaal viibimise õppe- või personaalplaan, mis kirjeldab **ametialaseid, isiklikke, keelelisi ja kultuurilisi õpieesmärke**, mida soovitakse saavutada. Kui välismaal on käidud, hinnatakse koostatud õppeplaani ja tehakse kindlaks, kas püstitatud eesmärgid on saavutatud ning kas on toimunud mingeid teisi plaaniväliseid õppeprotsesse nii positiivseid kui negatiivseid.

Selline hindamine on aluseks, et tunnustada välismaal viibimist ametliku õppeprotsessi osana. Samas on see vajalik ka osalejale endale selguse saamiseks ja toimunu mõistmiseks milliseid teadmisi ja oskusi ta omandas, milliseid kinnistas jne. Lisaks sellele võib hindamisest kasu olla

edasiste välismaale siirdumiste planeerimisel ja elluviimisel. Hindamine võib toimuda nii suuliselt kui kirjalikult, nii üksikult kui grupis.

Igal meetodil on oma tugevad ja nõrgad küljed ning enamikel juhtudel saadakse parim tulemus erinevaid viise ja meetodeid kombineerides.

Oma personaalplaani saab koostada lähtuvalt isiklikest eesmärkidest ja sellest, mida soovitakse välismaal viibimise ajal saavutada.

Töölehel 10

leid mõned ideed, millest mõelda ja kuidas alustada isikliku personaalplaani koostamist (vt lk 44).

Kogemuste perspektiivi asetamine

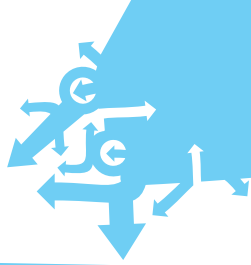
Välismaal viibides on osaleja saanud mitmeid elamusi ja kogenud erisuguseid emotsioone. Kõik osalejad ei ole võimelised neid ise **lahti mõtestama** nii, et need võiksid muutuda kogemusteks, millest on kasu hilisemas elus. Eri emotsioonid võivad viia ka tõrjumise ja kapseldumiseni. Seepärast tuleks kogu välismaal viibitud periood osalejaga pärast kojupöördumist läbi töötada ja vaadata tema tähelepanekuid ja elamusi (nii positiivsed kui negatiivsed) perspektiivis, et selgitada välja võimalikud väärtimõistmised.

Negatiivsed elamused võivad seejuures olla pigem tingitud **kultuurierinevustest ja kommunikatsioonihäiretest** kui ebasõbralikkusest või vaenulikkusest. Selles selgusele jõudmine soodustab kultuurierinevuste mõistmist. Kui asju ei nähta õiges perspektiivis, võivad tekkida eelarvamused.

Harjutust töölehel 11

saad teha koos noorega selleks, et analüüsida väliskogemust ja selle mõju tema elule (vt lk 45).

Hollandlased armastavad pidada väikeseid kohvi- või teepause. Kuuma joogi nautimise juurde kuulub rituaalina ka küpsis. Kohvikutes antakse, nagu meilegi paljudes kohtades, küpsis tee ja kohviga kaasa. Kuid kodust kohvipausi pidades või külalisi võõrustades on tavaks, et perenaisel on küpsiste jaoks spetsiaalne karp, mille ta toob õigel ajal ilmset uhkust tundes lauale. See on igal perenaisel isemoodi ning selle sisu on hoolikalt valitud ja sätitud. Kui ma Hollandisse vahetusõpilasena õppima läksin, siis mind õnneks hoiatati selle eest, et üle ühe küpsise ei ole viisakas karbist võtta. Kuigi see seisab laua peal kõigi silme all, avatud ahvatlustele.

Hollandis vahetusõpilasena viibinud eestlane.

Allikas: Eesti Päevalehe erileht Reisileht, artikkel: „Kui õhtusöögikaaslaseks on karu“, Oktoober 2009, Liisa Reppo

Positiivse isikliku arengu jätkamine

Pikaajaline õpiränne kätkeb endas suurt **isikliku arendamise** potentsiaali, sest osalejatel on võimalus eksperimenteerida ja pöörata tähelepanu oma isikuomadustele, mis võib-olla koduses miljöös olid alla surutud. Ta võib tegeleda teiste huvialadega, muuta seisukohti, tutvuda uue keskkonnaga jne.

Koju saabudes satub õpirändaja ümbritseva (teadliku või mitte) surve alla, kuna lähikondsed võivad soovida tema muutumist samasuguseks, nagu ta oli enne ärasõitu. Eeldusel, et toimunud muudatused on positiivsed, peaksid nii karjäärispetsialist kui õpirändaja lähedased toetama seda uut isiksust ja nii soodustama **positiivsete muutuste jätkumist**. Ehk on õpirändajal abi, kui aidatakse toimunud muutusi sõnastada ja neid temaga koos läbi võttes antakse nõu edasise karjääri planeerimise osas.

Info vahendamine ja nõustamine edasiste karjääri- valikute osas

Karjäärispetsialist toetab õpirändajat nii välismaal viibimise ajal kui pärast koju pöördumist. Pärast õpirännet toimuva nõustamise käigus **kinnistatakse õpirändel saadud kasu**. Selleks juhendatakse õpirändajat tema karjäärivalikutel, pöörates tähelepanu õpirändel toimunud muutustele tema teadmistes ja oskustes.

Protsess iseenesest ei erine teistest info vahendamise ja nõustamise situatsioonidest, mille käigus karjäärispetsialist teavitab noort tingimustest ja võimalustest nii, et viimane saab välja valida enda jaoks sobivaima variandi.

Osaleja taassulandumine

Hoolimata sellest, kas pikaajalisel õpirändel viibinu on muutunud või mitte, võib tal kodus tagasi olles tekkida probleeme oma koha taasleidmisega. Nii nagu alguses võõrale maale saabudes võib inimene saada nn kultuurišoki osaliseks ja tunda koduigatsust, võib kodumaale saabudes talle osaks saada **vastupidine kultuurišokk**, mis on eelmisega väga sarnane. Tekkida võib raskusi enda sisseeadmisega ja võidakse hakata idealiseerima välismaal viibitud aega. Seda nimetatakse mõnikord ka *post holiday depression* (puhkusejärgne depressioon), isegi kui tegemist ei olnud puhkusega.

Tagasipöörduja tunneb, et ta on võõraks jäänud, erinev ja täidetud emotsioonidega, mida pole kellegagi jagada. Ta tunnetab ka teravalt, et on midagi kaotanud: ühelt poolt välismaal olemise positiivsed küljed ja teiselt poolt varasema loomulikkuse, millega ta kodus keskkonnas ringi liikus. Pahupidise kultuurišoki positiivne külg väljendub selles, et ilmselt on õpirändaja välismaal midagi õppinud ja pole jäänud ükskõikseks.

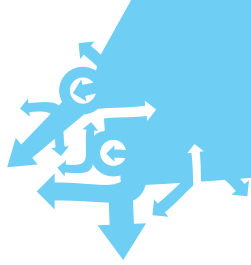
See aeg võib olla raske ja tekitada stressi, mida saab leevendada sarnaselt vastupidisele kogemusele. Sageli aitab tohutult kaasa, kui ollakse teadlikud, et see on tavaline nähtus ja et kõnealune isik ei ole ainus, kes selliseid tundeid kogeb. Karjäärispetsialist peaks hoiatama nii õpirändajat kui tema lähedasi sellise seisundi osas juba enne kojutulekut, et nad saaksid end ette valmistada. Kasuks tuleb ka üldiste stressivastaste meetodite kasutamine: tavaliste tegevuste jätkamine, füüsiline ja kultuuriline aktiivsus, mitmekesine ja tervislik toit jne.

Kultuurišokk on koju saabumisel suurem, kuna seda ei osata oodata.

Marge, Belgias

Osalejatele tuleb anda võimalus oma kogemustest **rääkida** ja neid näiteks koos teiste tagasipöördunutega struktureeritumalt **arutada** ja/või kaasõpilastele **esineda**. Pahupidine kultuurišokk on üleminekuajaj ja lõpuks kohanevad osalejad jälle koduriigi elurütmiga.

Kingakarbi efektina kirjeldatakse olukorda, kus välismaal kogetu pannakse silma alt ära, kuhugi meelte „pöönigule“ ja õpirändaja elu kodus jätkub enam-vähem sellisena, nagu see oli enne lahkumist.

Õppimise seisukohalt võime nimetada veel kahte koju tagasipöördumisega seotud asjaolu, mis leevendavad pahupidist kultuurišokki ja mille puhul õpetaja abi on esmatähtis.

Üks neist on seotud **järelmõtiskluse** ehk **refleksiooniprotsessiga**. Et kogemusi õigesti mõista ja nendest õppida, tuleb nende üle mõelda ja et neile mõelda, tuleb kogemustele anda kuju ja väljendusvorm. Sageli on kogemused instinktiivsed tunded ja muljed, mida on raske sõnadesse panna. Mitte kõigil praktikantidel ei ole selleks vajalikke teadmisi ja abstraktse mõtlemise oskust. Samuti võivad takistused olla psühholoogilised, näiteks soovimatus tunnistada endale ja teistele oma nõrkust. Sageli mõistetakse tähelepanekuid valesti, sest puuduvad vajalikud teadmised kultuuriprobleemidest. Seega peaks refleksiooniprotsessis abiks olema karjäärispetsialist, kes esitab õigeid küsimusi ning aitab kogemusi sõnadesse panna ja õigesti mõista.

Teine tahk on seotud **suunamisega**, mis kaasneb refleksiooni ehk mõtisklusega või järgneb sellele. Osalejatel tuleb aidata tegutseda vastavalt omandatud teadmistele ja kogemustele, et õppimisprotsess jätkuks ja et nad saaksid edasi liikuda. See võib olla lihtne abi kuidas leida sobiv kursus või olukord, kus nad saavad kasutada oma võõrkeeleoskust (või vähemalt vältida selle hääbumist). Abistada võivad ka keerukamad ja järsemad muutused, näiteks ameti või õpitava eriala vahetus.

Oluline on võtta kultuuride erinevust optimistlikult ja pidada meeles, et kultuurišokk on üleminekuetapp, millest enamik inimesi saab nii või teisiti üle, kuid mille kestus ja intensiivsus on individuaalsed.

Kutsequalifikatsiooni sihtasutuse juhatuse liikme professor Olav Aarna sõnul on väljaspool Eestit omandatud õpi- või töökogemus aktiivseks kodanikuks olemise alus. "Välismaal õppimine, töötamine või vabatahtlikuna tegutsemine annab noorele inimesele eelkõige parema arusaama iseendast. Selline kogemus paneb ka mõtlema, mida Eestis väärtustada, ning ühiskonna otsustes kaasa rääkima", lisas Aarna.

Allikas: Õpirändevõrgustike pressiteade (03.12.2008)

5. Ettevalmistus

Enne õpirännet saab karjääripetsialist aidata osalejal välja selgitada, milline välismaal viibimise vorm sobib kokku nii tema isiksuse kui ka õppeplaaniga. Selleks peab karjääripetsialist teadma kõiki võimalusi ning samuti tingimusi, millistel juhtudel on need võimalused kättesaadavad. Siin on eelkõige küsimus infos. Peamine väljakutse on **leida osalejale sobiv välismaal viibimise vorm**. Näiteks kuidas teha kindlaks, et antud isik tuleb kõige paremini toime just sellises vormis toimuva õpirändega? Kuidas anda parimat nõu ja leida parim lahendus inimese isiklikku ellu liigselt sekkumata?

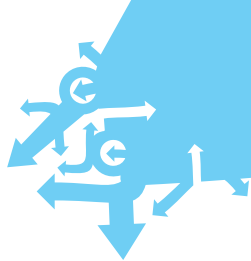
Siinkohal tasub meele pidada, et välismaal õppimise eelduseks on sulandumine, st osaleja peab kokku puutuma kohaliku eluga, seda nii seelses kultuuri- kui ka õppe- või töökeskkonnas. Osa õpirändureid saab sellega iseseisvalt hakkama, enamiku jaoks on aga vajalik mõningane ettevalmistus. Ettevalmistus peab alati arvestama **õpirändaja eeldusi**, kuid teoreetiliselt võib rääkida viiest ettevalmistusprotsessi aspektist, millega tuleb iga konkreetse juhtumi puhul arvestada:

- psühholoogiline ettevalmistus;
- keeleline ettevalmistus;
- kultuuriline ettevalmistus;
- pedagoogiline ettevalmistus;
- praktiline ettevalmistus.

Brasiilias on söömine tähtis. Ei ole lihtsalt nii, et lastakse mikrolaineahjus midagi soojaks ja siis igaüks sööb omaette. Söögilaud on koht, kus saavad kokku kõik pereliikmed ja kus omavahel suheldakse ning üksteise seltskonda nauditakse. Brasiilia keskklassi peredes on alati teenija, kes valmistab toidud vastavalt pereema soovile. Tähtis sündmus on ka grillimine ja seda eriti pühapäeval. Sel ajal kui mehed vaatavad jalkat, valmistavad naised laua söömiseks ette ning teevad salatid ja väiksemad näksid. Liha grillimine on aga alati mehe töö. Kunagi ei grillita ühte liha, vaid eri sorte, et valik oleks suur ja kõik leiaksid midagi oma maitsele. Üks minu suuremaid lemmikuid Brasiilia grillivalikus on grillitud kanasüda, mis oli hästi väike amps, aga hästi mahlane ja hea.

Brasiilias viibinud eestlane.

*Allikas: Eesti Päevalehe erileht Reisileht, artikkel: „Kui õhtusöögikaaslasteks on karu“,
Oktoober 2009, Liisa Reppo*

5.1 Psühholoogiline ettevalmistus

Välismaal viibimine kujutab endast rida **stressiolukordi**, millega tuleb kokku puutuda peaaegu kõikidel. Seejuures ei tule mitte kõik nendega ühtviisi toime. Mõnedel juhtudel võivad taolised stressiolukorrad viia enneaegse kojupöördumise ja lüüasaamise tundeni. Teiste jaoks tekitavad need asjatuid pingeid, mis mõjutavad saadavaid kogemusi ja õpieesmärke mittesoovitud viisil.

Osalejat sellisteks situatsioonideks ette valmistades – teda informeerides ja andes mõningaid näpunäiteid nendega toimetulekuks – on enamikel juhtudel võimalik kindlustada suurim võimalik õpirändest saadav kasu. Paljudel juhtudel piisab infost, et **depressioon** ja **koduigatsus** on täiesti loomulik reaktsioon pärast esimest eufoorilist välismaal viibimise aega ning osaleja suhtubki antud olukorda positiivselt ega sulgu endasse, arvates, et tegemist on nõrkuse ja kohanemisvõimetuse ilminguga.

Osa psühholoogilisest ettevalmistusest on suunatud kojupöördumise järgsele ajale ja sellel perioodil esineda võivatele probleemidele. Eriti kehtib see pikaajalisel õpirändel viibinute puhul osaleja võib tunda end uute saadud elamuste ja toimunud isikliku arengu tõttu vanast keskkonnast võõrandununa (vt ka töölehte nr 11 lk 45 taassulandumise ja jätkamise kohta).

Töölehe 12

abil saab mängleval moel välja selgitada noore välismaale mineku põhjused ja ajendid (vt lk 46).

5.2 Keeleline ettevalmistus

Enamikel juhtudel on keeleline ettevalmistatus eeliseks õpirändes osalemisel. See võimaldab muuta sulandumisprotsessi efektiivsemaks ja seeläbi suurendada õpirändest saadavat kasu.

Siiski ei ole keelelise ettevalmistuse kohta võimalik anda mingeid kindlaid juhiseid – tuleb arvesse võtta iga üksiku osaleja vajadusi ja lähtuda eesmärgi täitmiseks vajalikest ressurssidest. Keelelise ettevalmistuse tagamine ei ole karjäärispetsialisti ülesanne – selle eest hoolitsevad keeleõpetajad või teised kompetentsed isikud. Kui tegu on individuaalselt organiseeritud õpirändega, mitte õppeasutuse koostatud programmiga, võib info vahendamine ja nõustamine ettevalmistusfaasis sisaldada ka keelelise ettevalmistuse vajaduse hindamist ja kursustele suunamist või iseseisvaks õppimiseks mõeldud materjalide soovitamist.

Hea keeleoskus tähendab rohkem kui head lugemis- ja kirjutamisoskust antud keeles. Väga oluline on hea arusaamine kõnekeelest. Konkreetne õppeasutus või praktikakohta pakkuv tööandja võib nõuda õpirändurilt **erialase terminoloogia tundmist**. Vastuvõttev organisatsioon peab mõistma ja arvestama mitme asjaoluga.

Eesti organisatsioonide seas 2009. a läbi viidud uuringu raames selgus, et 62% ettevõtetest peab oluliseks, et neile tööle värvatav kandidaat valdaks eesti keelt ja veel kahte võõrkeelt. 28% vastas, et värvatav kandidaat peaks valdama riigikeelt ja ühte võõrkeelt.

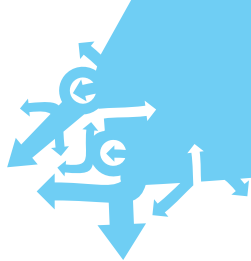
Antud hetkel on maailmas olukord selline, et ringi reisides saab ja enamasti ka tuleb praktiseerida inglise keelt, mis oli antud uuringus mainitud ära ühena võõrkeeltest, mida värvatav kandidaat peaks kindlasti valdama. Seega on võõrkeeli praktiseerinud inimesel tööandja silmis eelis keeleoskuse läbi olemas.

Allikas: Tallinna Majanduskooli personalitöö diplomitöö Õpirände mõju tööandja värbamise ja valiku otsusele värvatavate (noorte) kandidaatide seas, 2009, Janika Tamsalu

5.3 Kultuuriline ettevalmistus

Eri maade kultuurid erinevad üksteisest väga paljudes aspektides ja seepärast võib see, mis ühel pool piiri on täiesti normaalne, tunduda teisel pool piiri imelik või isegi kahtlane. Erinevad arusaamised võivad viia inimestevahelise väärarusaamise ja konfliktideni, kui ütlusi ja tegusid mõistetakse rumaluse või pahasoovlikkusena seal, kus need tegelikult on tingitud vaid teistsugusest viisist asju teha ja väljendada. Positiivsetel juhtudel mõistab kultuurierinevustega kokku puutunud õpirändaja teistest kultuuridest pärit inimesi paremini ka igapäevaelus temas suureneb vastuvõtlikkus muutustele. Kultuuriline ettevalmistus sisaldab ka osalejale õpirändeks vajalike teadmiste vahendamist, et võimaldada tal eri kultuure paremini mõista ja seeläbi saada suurim võimalik kasu kultuuride kohtumises sisalduvast õppepotentsiaalst.

Kultuuriline ettevalmistus võib olla kas **spetsiifiline** – st suunatud teatud maale ja sealsele kultuurile – või **üldine**, st aidata mõista kultuuri üldiselt ja saada aru kultuuritausta rollist inimestevahelises kohtumises/suhtlemises. Ettevalmistuse selle osa viib tavaliselt läbi vastava hariduse või taustaga isik, kuid karjäärispetsialist võiks oma kõnelustes välismaale siirdujaga sellele tähelepanu pöörata.

5.4 Pedagoogiline ettevalmistus

Õpirändest loodetava kasu sõnastamine osaleja ja organiseerijate poolt – teiste sõnadega **õppeplaan** – on kogu protsessi oluline ja vajalik osa. Õpirändel on mitmesuguseid põhjuseid. Mõnel puhul võib keskmes olla nn rahvusvaheline kompetents (valmisolek võõrkeeles suhtlemiseks ja kultuuridevahelised teadmised). Teistel juhtudel võib välismaale siirdumise eesmärk olla ameti- või õpingualane või soovitakse hoopiski isiklikult areneda ja iseseisvalt erinevuste ja muutustega toime tulla.

Õppeplaan on tavaliselt suunatud ühele konkreetsele aspektile, kuid selle koostamisel tuleb arvestada õppimisega seotud eri tahkudega (kõiki neid tuleb käsitleda ka hilisemas kokkuvõtete tegemise faasis).

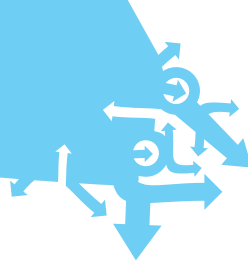
Õppeplaan peab sobima kõigile õpirände protsessis osalejatele – ei piisa, kui osaleja ja tema juhendaja (või karjäärispetsialist) peavad koos nõu ning sõnastavad isekeskis eesmärgid. Vastuvõttev institutsioon või ettevõtte peab samuti nendest teadlik olema ning neil peab olema võimalus kommentaarideks. Eesmärgid peavad olema mõistetavad kõigile osapooltele, st tõlgitud vastavasse keelde ja väljendatud arusaadavate väljendite ning mõistetega.

5.5 Praktiline ettevalmistus

Ettevalmistuste hulka kuulub ka tutvumine õpirände praktiliste aspektidega: riiklik õppetoetus, maksud, reisi korraldamine, ravikindlustus, toetuste saamise võimalused, elamisluba, majutus- ja elamistingimused.

Ühelt poolt on tegemist õppeprotsessi osaga, kus osaleja peab ise toime tulema võimalike seotud probleemide lahendamisega, kuid teisalt ei tohi need varjutada kõike muud ning viia ebakindluseni, mille juures õppimine enam võimalik ei ole.

Teatud **kindlustuse** ja **ravikindlustusega** seotud tingimused peavad olema enne välismaale minekut täidetud. Nende tingimustega saab tutvuda **Eesti Välisministeeriumi** lehel (www.vm.ee). Sealt leiab infot kindlustuse, tervise, lemmikloomaga ja autoga reisimise, tolli jms kohta. **Eesti Haigekassa** (www.haigekassa.ee) veebilehelt leiab infot arstiabi kohta ajutiselt teises Euroopa Liidu riigis viibides. Kõik info on kättesaadav nimetatud veebilehtedelt, sellepärast ei ole siinkohal mõtet nendel teemadel enam põhjalikumalt peatuda.

Ainukeseks probleemiks sai majanduslik pool. Kuidas raha kokku saada? Vahetusaasta maksumus oli suur ning vanematelt ei tihanud sellist summat isegi küsima minna. Hakkasin sponsoreid otsima. Firmade ustele koputades ja põhjalikku sponsorkirja üle andes kuulsin muudkui viisakaid äraütlemisi. Kuid kordagi ei tulnud pähe loobuda. Järjekindlusega leidsin haridust väärtustavaid toetajaid. Selline tegevus andis hea kogemuse ja palju vajalikke kontakte.

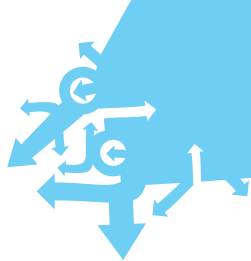
Kirke, Brasiilias

Noormeestel tuleks siinkohal arvestada ka kaitseväeteenistuskohustusega ja pidada meeles, et välismaal elamine ja töötamine ei vabasta Eesti kodanikku ajateenistuskohustuse täitmisest. Täpsem info kaitseväeteenistuse ning mu seonduva kohta on kättesaadav veebilehelt www.kra.ee.

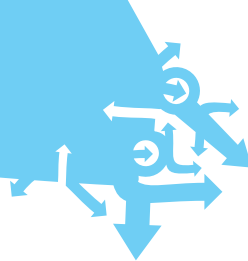
Tööleht 13

Praktilistest ettevalmistustest välismaale minekuks aitab ülevaate saada harjutus töölehel 13, kus on kirjas asjad, mida tuleks kindlasti teha enne lahkumist (vt lk 48).

Kasulikud portaalid

- **AESEE** (www.hot.ee/aegeetallinn) on tudengite organisatsioon, mis korraldab igal aastal suveülikoole 80 linnas üle kogu Euroopa.
- **AIESEC** (www.aiesec.org/estonia) pakub nii majanduse, sotsiaalse tegevuse, tehnoloogia kui ka hariduse alaseid praktikaid.
- **BEST** (www.best.ee) on Euroopa suurim tehnikatudengite endi juhitud organisatsioon, mis pakub tehnikatudengitele võimalust tasuta osa võtta lühiajalistest akadeemilistest kursustest, kõikvõimalikest karjäärimeessidest, foorumitest ja tudengifestivalidest ning vahendab praktika- ja töökohti Euroopa suurfirmadesse.
- **Comeniuse programm** (www.hkk.ee/comenius) pakub õpetajatele ja tulevastele õpetajatele välispraktikavõimalust Euroopa riikides.
- **Dream Foundationi** (www.dreamfoundation.eu) kaudu on võimalik esitada üks taotlus korraga mitmesse väliskõrgkooli.
- **Education First Eesti** (www.ef.com) korraldab keeleprogramme.
- **Eesti Haigekassa** (www.haigekassa.ee/kindlustatule/arstiabi_val) veebilehelt leiab infot arstiabi kohta ajutiselt teises Euroopa Liidu riigis viibides.
- **Eesti Rotary noorsoovahetuse programm** (www.ronooova.ee).
- **Eesti Välisministeerium** (www.vm.ee) reisi ja konsulaarinfo.
- **Erasmuse kõrgharidusprogrammi** (www.hkk.ee/erasmus) raames saavad Eesti kõrgkoolide üliõpilased minna õppima ja praktikale Euroopa Liidu liikmesriikidesse.
- **EstYes'i** (www.estyes.ee) pakub võimalust osaleda rahvusvahelistes laagrites, noortevahetuses, seminaridel ja koolitustel ning vabatahtlike projektides.
- **EURESe** (www.eures.ee) kaudu leiab vabad töökohad 31 Euroopa riigis, teavet välismaal elamise ja töötamise kohta ning palju muud olulist.
- **Euroopa Noored Eesti büroo** (<http://euroopa.noored.ee>). Euroopa vabatahtlik teenistus, rahvusvaheline noortevahetus, noortealgatus jms.
- **Evenor** (www.evenor.ee) pakub keelereise, kultuurivahetusprogramme ning erinevaid laagreid.

- **GLEN** (www.terveilm.net) on Euroopa noortele suunatud maailmahariduslik koolitus- ja praktikaprogramm, mille raames lähetatakse vabatahtlikud lühiajaliseks tööks Aafrika ja Aasia riikidesse.
- **Google otsingumootor** (www.google.ee).
- **Minule** (www.minule.com) kaudu saab esitada taotluse väliskõrgkoolis õppimiseks. Ühe taotlusega on võimalik kandideerida mitmesse kõrgkooli.
- **Nordplus Juunior** (www.archimedes.ee/nordplus) koolieelsed lasteasutused, põhikoolid, keskkoolid (nii üldhariduslikud kui kutsekoolid), õpilased, õpetajad ja teised haridustöötajad saavad osaleda vahetusprojektides ühest nädalast kuni ühe aastani.
- **Ploteus** (www.ploteus.net) on üleeuroopaline koolide otsingumootor, kust lisaks leiab ülevaate haridussüsteemidest Euroopa eri riikides ja info Euroopa Komisjoni rahastatavate vahetusprogrammide kohta.
- Rahvusvaheliste Kultuurivahetusprogrammide Keskus **Evmar** (www.aupair.ee) pakub õpilasvahetusprogramme, praktikaprogramme, võimalust sõita välismaale lapsehoidjaks/koduabiliseks jms.
- **Rajaleidja** (www.rajaleidja.ee) on karjääriplaneerimist toetav portaal, mis on heaks abivahendiks ja infoallikaks karjäärispetsialistidele, noortele, lapsevanematele ning täiskasvanutele.
- **Tokkroos** (www.tokkroos.ee) pakub programme, mille kaudu on 14-18 aastastel noortel võimalus õppida välismaa koolides.
- **YFU Eesti** (www.yfu.ee) pakub 15-18 aastastele noortele võimalust õppida eri riikides üle terve maailma.

Kui rahvusvaheline Sa oled?

SELGITUS: Nende lühikeste harjutuste abil saab välja selgitada, kui rahvusvaheliseks noor ennast peab ning kas välismaal pikemat aega viibimine või elamine talle sobiks. Harjutusi võib kasutada õpirände teema tutvustamisel ja enese tundmaõppimisel.

HARJUTUS: Sõnaseosed

Palu noorel panna kirja mõtted, mis tema jaoks järgnevate sõnadega seostuvad?

- Vabatahtlik tegevus
- Diplomaat
- Vaesus
- Vahetusõpilane
- Venemaa
- Välismaalane
- Võõrkeeltes osav
- Karjäärivalik
- Tarbimine
- Misjonitöö
- New York
- Manga (jaapani koomiks)
- Au pair
- Kohalik
- Kultuurišokk
- Elatustase
- Maailmakodanik
- Aafrika

Töenäoliselt oleks kasulik sel teemal tekkinud mõtteid ka sõbraga arutada. Lisaks võib noorele soovitada teiste kogemustest õppimist. Palu noorel tutvuda praktikantide lugudega trükistest Praktikalood: www.archimedes.ee/hkk/index.php?leht=67

Vaata ka teiste kogemusi Euroopas õppimisest Rajaleidjast www.rajaleidja.ee/euroopasse.

ANALÜÜSIGE KOOS:

- Mis autoril välismaal viibimisest kasu oli?
- Mida autor oma kultuuri või enda kohta õppis?
- Kuidas autor tekkinud probleeme lahendas?

HARJUTUS: Riigi valimine

Palu noorel täita lühike küsimustik, mis puudutab talle meeldivaid ja huvi pakkuvaid riike.

- Pane kirja kolm riiki, kus Sulle meeldiks lühemat aega elada.
- Pane kirja kolm riiki, kuhu Sa mitte mingil juhul ei läheks.

ANALÜÜSIGE KOOS:

Miks valisid just need riigid? Mis Sind nende juures huvitab või eemale tõukab? Mida Sa nendest riikidest tead? Mis Sul nende riikidega seostub? Otsi lisateavet riikide kohta, mis Sind ei huvita.

HARJUTUS: Kannatad reisipalaviku käes? Kraadiklaas alla!

Palu noorel lugeda läbi järgnevad väited ning teha „reisomeetri“ skaalal vastavasse kohta linnuke.

	Täiesti vastu	Ei kommenteeri / arvamus puudub	Täiesti nõus
1. Mu elus on parajasti selline periood, mis võimaldaks mul välismaale minna.			
2. Võõrkeeled ja -kultuurid on mulle alati põnevad tundunud.			
3. Suudaksin tõenäoliselt välismaal tööd leida.			
4. Saaksin välismaal teha asju, mis poleks eesti oludes võimalikud.			
5. Tahaksin teada, kas suudan välismaal hakkama saada.			
6. Välismaal õppimine või töötamine oleks mõnus vaheldus.			
7. Välismaal olles saaksin aja maha võtta ja oma tulevikule mõelda.			
8. Mind huvitab, mida teiste riikide elanikud eestlastest arvavad.			
9. Kultuurierinevuste kogemine rikastab mu elu.			
10. Mõnda välisriiki külastades mõtlen tihti, mis tunne seal elada oleks.			

ANALÜÜSIGE KOOS: Kui enamik linnukestest sattus sinisesse alasse, on diagnoos lihtne: Sul on reisipalavik! Võta ette järgmised töölehed.

Kui enamik linnukestest sattus musta alasse, on Sul kõige mõttekam koguda rahvusvahelisi kogemusi Eestis. Ehk aitab trükis Euroopasse õppima Sul valikuid langetada. Üks võimalus end proovile panna on lühiajaliselt välismaal viibida. Selle kohta saad lähemalt lugeda trükisest Euroopasse õppima.

Ivari lugu

SELGITUS: See grupitööharjutus aitab analüüsida ja mõista probleeme, mis võivad tekkida õpirändajal välismaale saabudes. Selle juhtumi abil saab noortele selgitada vajadust valmistada oma õpirännet hoolikalt ette. Harjutust võib samuti kasutada selleks, et aidata õpirändajatel analüüsida ja mõista probleeme, mis võivad tekkida vastuvõtval organisatsioonil. Tutvusta teemat, selgitades, et õpirände korraldamisega võib kaasneda probleeme nii õpirändurile kui ka vastuvõtvale organisatsioonile.

Palu noortel tutvuda jutukesega Ivarist, kes on läinud praktikale Kreekasse.

HARJUTUS: Ivari lugu

Poolast pärit Ivar leidis praktikakoha Kreekas. Välismaine tööandja teatab, et talle on leitud korter ja tullakse lennujaama vastu.

Ivar saabub pühapäeval kell 10 hommikul ja, nagu kokku lepitud, on firma esindaja tal lennujaamas vastas. Ivar sõidutatakse majutuskoha ja antakse talle töökoha kohta mõned üldist laadi dokumendid. Nendes on infot ettevõtte kohta (talle juba tuttav põhiinfo), firma aadress, tema vahetu ülemuse nimi (teine inimene kui see, kes lennujaamas vastas oli) ja telefoninumber. Vastuvõtja räägib väga kiiresti ja Ivaril on temast raske aru saada. Ivar palub firma esindajal aeglasemalt rääkida ja saab aru, et talle tullakse hommikul järele ja viiakse ta praktikakohta. Seepeale vastuvõtja lahkub, kuid Ivarile jääb kartus, et ta ei saanud kõigest talle antud infost aru. Nii see siiski ei olnud.

Ivar leiab, et vastupidiselt kokkulepitule ei ole korteris seepi, käterätte jms. Korter on ka väiksem, kui ta ootas. Ta läheb välja, et puuduolevad esemed poest osta, kuid kõik kauplused on suletud. Ta uurib oma käsutuses olevaid pabereid, kuid leiab, et seal ei ole temal lennujaamas vastas olnud inimese telefoninumbrit.

ANALÜÜSIGE KOOS: Vajadusel jaga kogu grupp väiksemateks 3 - 4 inimesega rühmadeks. Palu igal grupil arutada tõstatatud küsimusi.

- Millist lisateavet välismaise tööandja kohta peaks tutvustav infopakett sisaldama?
- Millist muud infot oleks Ivarile saanud anda?
- Mida oleks välismaise tööandja esindaja saanud veel Ivari heaks teha?
- Millise mulje jättis välismaine tööandja Ivarile pärast esimest kohtumist?
- Millised muud probleemid võivad Ivarit oodata?

Pärast piisavat aega palu gruppidel esitada oma vastused ja arutage vastused suuremas grupis läbi.

Jätka tagasiside andmist, kuid nüüd analüüsi üldisemalt probleeme, mida välismaale siirdunud õpirändurid võivad kohata. Määrake grupis neli võimalikku probleemvaldkonda. Kui grupid ei nimeta kõiki valdkondi, siis täienda loetelu. Siinkohal võib sisse tuua ka võõrustaja vaate.

LISAÜLESANNE: Jätka tagasiside andmist, kuid nüüd analüüsige üldisemalt probleeme, mida välismaale siirdunud õpirändurid võivad kohata. Määrake grupis neli võimalikku probleemvaldkonda. Kui grupid ei nimeta kõiki valdkondi, siis täienda loetelu. Siinkohal võib sisse tuua ka võõrustaja vaate.

Järgnevalt on toodud mõned olulisemad punktid, mida peaks kindlasti käsitlema.

Keeleoskus. Välismaale minemiseks, peab noorel olema hea keeleoskus.

- Hea keeleoskus tähendab rohkem kui head lugemis- ja kirjutamisoskust antud keeles. Väga oluline on hea arusaamine kõnekeelest.
- Kohalik hääldus või dialekt võib tekitada probleeme ka hea keeleoskusega õpirändurile.
- Konkreetne õppeasutus või praktikakohta pakkuv tööandja võib nõuda õpirändurilt erialase terminoloogia tundmist.

Võõrustaja peab samuti arvestama mitme asjaoluga.

- Õpirändur ei suhtle oma emakeeles ja ehkki tema kõnekeeleoskus võib olla väga hea, võtab siiski aega, enne kui ta omandab võõrkeele täielikult.
- Õpiränduril võib puududa erialane sõnavara, mida praktika antud töökohal eeldab. Ühtlasi peaksid välismaised tööandjad arvestama, et mõnikord kujuneb töökohal välja oma unikaalne argoo, mis võib praktikandi alguses segadusse ajada.
- Õpirändurile võib tekitada kõige suuremaid probleeme see, kui räägitakse kiiresti, tugeva aktsendiga või dialektis, eriti kui vastuvõtja teeb kõike seda korraga.

Kultuurilised erinevused. Esmakordne välismaakülastus võib olla šokeeriv. Euroopa riikides on palju kultuurilisi erinevusi – nii töökeskkonnas kui ka väljaspool seda. Ka siis kui need erinevused tunduvad esmapilgul tühised, võivad need üheskoos teha uue keskkonnaga kohanemise keeruliseks. Allpool on mõni näide erinevustest.

- Kaupluste tööaeg. Eestis on loomulik olukord, kus kauplustes ei ole lõunapause ning need on lahti hiliste õhtutundideni. Samas ei ole selline olukord tavaline mõnes lõunapoolsemas Euroopa riigis.
- Vaba aja veetmine. Hispaanias on näiteks tavaks, et noored alustavad õhtu veetmist alles südaöö paiku. Eestis on paljud kohad juba selleks ajaks suletud.
- Söögiajad. Kui oled harjunud sööma lõunat keskpäeval, aga sihtriigis on tavaks teha seda kell 14:00, siis võib ka sellega harjumine aega võtta.
- Töökoha kultuur. Asutuste (töö)kultuur võib Euroopa piires olla väga erinev. Eestis on sageli tavaks, et töötajad kõnetavad oma ülemust tema eesnimega selle asemel, et öelda talle härra Rebane või proua Kask.

Psühholoogiline ettevalmistus. Õpirändurite jaoks võib uude riiki saabumine olla keeruline kogemus. Seepärast on oluline selgitada, millised tunded on täiesti loomulikud õpirände protsessi osad. Alljärgnevalt on toodud mõned näited.

- Tavaliselt on paar esimest nädalat eriti väsitavad, sest toime tuleb tulla kõikide ees olevate väljakutsetega. Keerulisemaks muudab olukorra kindlasti ka vajadus suhelda võõras keeles.
- Õpirändaja võib end tunda eraldatuna ja üksikuna. See probleem on veelgi teravam, kui tegemist on omal käel välismaale läinud õpiränduriga ning ta elab üksinda. Samas võivad ka kohalikus peres elavad õpirändurid tunda end üksikult, kui pere ei ole sellest probleemist teadlik. Ka vastuvõtjail tuleb mõista, et teisest riigist saabunud õpiränduril võib olla keeruline kohaneda uue keskkonnaga.
- Enamasti tunneb õpirändur välismaal viibimise esimestel nädalatel koduigatsust. On tõenäoline, et alguses hakkab õpirändur tundma igatsust oma pere, sõprade ja kallima järele. Ehkki see on tavaliselt mööduv nähtus, võib see olla alguses suur probleem. See on ka üks peapõhjustest, miks mõned jätavad õpirände pooleli.

Ootused. Õpiränduril võib olla väga keeruline ette kujutada, mis teda ees ootab. Praktikandil võivad olla oma töö suhtes konkreetsed ootused. Mõned nendest ootustest võivad olla seotud kultuuriga, millest eespool juba räägiti. Mõnikord ei täitu need ootused väga erinevate põhjuste tõttu. Ootuste erinevus võib olla suur probleem. Selle vältimiseks on vaja, et nii õpirändur ise kui tema võõrustajad vahetaksid vastastikku infot ootustest antud õpirände perioodile.

ANALÜÜSIGE KOOS: Tehke grupis kokkuvõte – nii õpirändurite kui vastuvõtivate organisatsioonide ees on palju võimalikke probleeme. Rõhuta, et enamike nende probleemide vältimiseks peavad nii õpirändurid kui vastuvõtjad end hästi ette valmistama. Ettevalmistusest räägitakse käesoleva materjali 5. peatükis.

Hea ettevalmistus on pool võitu

SELGITUS: Ettevalmistuse sujuvamaks planeerimiseks on hea teha noortega läbi järgnev harjutus. Selle harjutusega saab analüüsida, kuidas vältida välismaale tööle läinud töötaja või praktikandi saabumisel tekkida võivad probleeme. Vajadusel kasuta harjutust koos töölehega number 2 - Ivari lugu.

HARJUTUS: Vaadake grupiga uuesti Ivari lugu. Tuleta grupile meelde õppetüki järeldusi ja võimalikke tuvastatud probleeme:

- Kultuuriprobleemid
- Keeleprobleemid
- Psühholoogilised probleemid
- Ootused

Jagades rühma vajadusel väiksemateks gruppideks, palu neil arutada, kuidas selliseid probleeme vältida saaks. Oma mõtete illustreerimiseks võivad grupid vajadusel kasutada Ivari näidet. Palu rühmal arutada, kuidas oleksid nemad aidanud Ivarit tema esimesel päeval Kreekas. Palu gruppidel oma ettepanekud tahvlile kirjutada.

ANALÜÜSIGE KOOS: Palu noortel teha suures grupis nendest ettepanekutest kokkuvõtte ja veendu, et see loetelu hõlmab alljärgnevaid üldpõhimõtteid.

- Ettevalmistus. On tähtis, et kõik õpirändes osalejad oleksid ette valmistatud ja mõistaksid, mida neilt oodatakse ja mida nemad saavad oodata teistelt.
- Koostöö ja suhtlemine. Hea koostöö kõikide osapoolte vahel on õpirände õnnestumise eelduseks.

Uus keel, uued kaugused?

SELGITUS: Välismaale, tundmatu keele ja kultuuri keskele kolimine muudab inimese elu suurel määral. Mõneks muutuseks pole võimalik eelnevalt valmistuda. Küll aga on Sul võimalik aidata noorel hinnata oma valmisolekut selles osas, mis puudutab kõikide võimalike muudatuste ennetamist ja vastavates olukordades toimimist.

HARJUTUS: Muutustega harjumine

Pilved esindavad Sinu elu eri osasid, mida välismaale kolimine mõjutada võib. Palun tee linnukesed nende pilvede juurde, mida välismaale kolimine Sinu arust kõige enam mõjutaks.

ANALÜÜSIGE KOOS: Palu noorel meelde tuletada, kuidas ta eelnevalt oma elu muutvates olukordades käitunud või neisse olukordadesse suhtunud on. Sellised muudatused võivad olla näiteks uude kohta kolimine, kodust välja kolimine õpingute jätkamise eesmärgil või uues töökohas alustamine. Palu noorel mõelda kogetud muutustele ja mõtiskleda järgnevate küsimuste üle:

- Mis mõte Sulle esimesena pähe tuli?
- Mida ette võtsid või kuidas reageerisid?
- Kuidas muutus Sulle tundus?
- Kuidas Sulle lähedased inimesed muutusesse suhtusid?
- Mis oli muutuse juures kõige parem või halvem asi?
- Kuidas Sa muutusega kohanesid? Kaua Sul kohanemine aega võttis?
- Mida Sa muutuse tulemusena enda kohta juurde õppisid?

On Sul võimalik välja tuua just Sulle omaseid käitumisviise või käitumisviise, mida kaldud muutusolukordades kasutama?

Franka lugu

SELGITUS: Rõhutamaks vastuvõtja poolt tehtavate ettevalmistuste olulisust on hea teha noortega läbi järgnev grupitööharjutus. Selle abil saab selgitada, milliseid ettevalmistusi peab tegama õpirändaja ise ning võõrustaja. Vajadusel tee eelmistest harjutustest kokkuvõte.

Palu noortel tutvuda jutukesega prantsuse tüdrukust Frankast, kes on läinud praktikale Ühendkuningriiki.

HARJUTUS: Franka lugu

Saabunud oma praktikakohta, palub turundust õppiv Franka otsida üles härra Carey, kes pidavat hakkama tema praktikajuhiks. Härra Carey ei ole aga saanud Franka kohta mitte mingit infot ja on selgelt üllatunud tema saabumisest. Pärast paari telefonikõnet ütleb härra Carey, et personaliosakond palus tema osakonnal ehk raamatupidamisel anda Frankale järgmiseks 6 kuuks mingi haldusalane töö. Tegelikult lootis Franka, et ta saab selle aja töötada rahvusvahelise turunduse valdkonnas, kuid Franka praktikale saatnud Prantsuse firma ütles vastuvõtjale, et Franka tahab töötada haldusalal.

Et Franka sisse elaks, palub härra Carey tal järgmised paar päeva abistada ühte kontoritöötajat. Nädalad mööduvad ja Frankale ei anta endiselt muid ülesandeid kui koopiade valmistamine, trükkimine ja arhiveerimine. Härra Carey eeldab, et Franka on oma praktikakohaga rahul ega küsi kunagi, kuidas tal läheb. Kuna ta ei räägi Frankaga kunagi, siis ei taha ka Franka „ülemusega“ rääkida. Tema kolleegid õhutavad teda vestlema kellegi Mickiga, kuid ta ei saa aru, et jutt käib härra Careyst, sest ta ei ole harjunud sellise familiaarsusega töökohal. Lõpuks, kolm nädalat hiljem, jätab ta praktika pooleli ja naaseb Prantsusmaale ilma, et oleks härra Careyga uuesti kohtunud.

ANALÜÜSIGE KOOS: Lase rühmal või väiksematel gruppidel arutada juhtumit. Alustades sellest, mida nõutakse õpirändajalt, palu noortel vastata alljärgnevatele küsimustele.

- Kas Franka välismaale tööle saatnud organisatsioon oli andnud välismaisele tööandjale piisavat infot?
- Kas Franka ise oli saanud piisavat infot?
- Kuidas oleks vahendav asutus saanud Frankat paremini ette valmistada?

Palu rühmal (rühmadel) anda tagasisidet ja veendu, et neile on selge, et enne õpirännet tuleks:

- selgitada välja õpirändaja ootused;
  - selgitada välja õpirändaja keeleoskus;
  - selgitada täpselt välja, mil määral õpirändaja mõistab välisriigi õpi/töökultuuri;
  - selgitada täpselt välja, mil määral õpirändaja mõistab välisriigi kultuuri.
-

Eespool nimetatud järgi on võimalik määrata kindlaks õpirändaja koolitusvajadus. Lase noortel loetleda need võimalikud vajadused. Rõhuta, et õpirändur võib vajada:

- keeleõpet, et parandada oma keeleoskust ja suurendada oma erialast sõnavara;
  - kultuuriõpet, et parandada oma kultuuridevahelisi oskusi.
-

Arutage grupis, kas õpirändaja ise ja vastuvõttev organisatsioon või nad üheskoos oleks pidanud end sellisel moel ette valmistama. Rühmaülesandena võid paluda noortel valmistada õpiränduri jaoks ette vastavad infopaketid. Rühmal võib paluda koostada tervitusprogramm, mida võõrustaja saaks õpiränduri puhul kasutada. Kokkuvõttes rõhuta, et hea ettevalmistus aitab vältida paljusid probleeme ja muudab õpirände edukaks.

Kuidas ja mida uurida enne minekut?

SELGITUS: Seda grupitööharjutust tasub teha ennekõike välisriiki praktikale siirduvate noortega. Mõningate üldistustega saab samu teemasid analüüsida ka teistes õpirände vormides osalevate inimestega. Harjutus aitab mõista, et praktikale asumise õnnestumiseks peavad kõik asjaomased organisatsioonid ja isikud koos töötama ja hästi suhtlema. Selleks tuleb määrata kindlaks, millist infot peavad osapooled omavahel vahetama ning kes millist infot väljastab. Harjutuses läheb vaja praktilal kasutatavate vormide ja dokumentide näidiseid (vormid võivad olla samad, mida kasutatakse välismaale tööle minemisel).

HARJUTUS: Vajadusel analüüsige grupis varasemate töölehtede järeldusi. Rõhutada tasub, et on palju probleeme, mis võivad rahvusvahelise praktika puhul esineda. Siin võib ära märkida, et töölehed 2 ja 4 aitasid selgitada, millega saab paljusid neid probleeme lahendada. Tööleht 5 keskendus ettevalmistuse olulisusele.

Palu praktikantidel rühmas arutada, millist infot peab enne praktika alustamist vahetama. Arutelu peaks hõlmama alljärgnevat teemasid.

- Praktika täpne määratlus.
- Millal saab välismaine tööandja pakkuda tööd; kas väljapakutud praktika perioodi jääb mingeid riiklikke pühasid (see võib mõjutada praktikandi kojusõidu aega või võib sundida teda pikendama oma kohalviibimist, et täita nõutav välismaal viibimise aeg)?
- Mis ajal tahab praktikant ise tegelikult välismaal töötada?
- Millist lisakoolitust võib lisaks töötamisele saada (õppepuhkus ülikoolis, välismaise tööandja pakutav täiendkoolitus jne)?
- Millist ettevalmistust saab välismaine tööandja pakkuda?
- Millist ettevalmistust pakub õpirännet vahendav asutus?
- Praktikandi kohta käiv info, s.h tema vanus, sugu, keelteoskus, muud oskused, kvalifikatsioon jne.
- Kas välismaine tööandja maksab praktika eest tasu?
- Kas välismaine tööandja pakub praktika eest mingeid hüvesid?
- Kas majutuse leiab õpirännet vahendav asutus või välismaine tööandja?
- Kes maksab majutuse eest, kui suured on majutuskulud ja mis praktikandile konkreetselt korraldatakse?

ANALÜÜSIGE KOOS: Pärast arutelu ja tagasiside andmist palu rühmal arutada, kuidas seda infot peaks vahetama. Palu rühmal koostada loetelu dokumentidest, mida saaks sellel otstarbel kasutada. Palu neil oma loetelu esitleda, seejärel kontrollige grupis arutledes, kas need dokumendid sisaldavad eespool toodud infot.

LISAÜLESANNE: Palu grupil koostada sellised dokumendid, mis on nende arvates eduka praktikale asumise jaoks vajalikud. Näita rühmale dokumente, mida kasutavad kogunud õpirännet vahendavad asutused, palu praktikantidel neid dokumente hinnata ja tehke koos vajadusel soovitusi nende muutmiseks.

Tunned Sa ennast?

SELGITUS: Seda harjutust on hea teha noortega enne välismaale minemist. Enesetunnetus on teadlikkus oma soovidest, tunnetest, mõtetest ja käitumisest. See on justkui vundament, millele rajame kujutluse endast ning millega me kõrvutame meid ümbritseva maailmaga seostuvaid mõtteid.

HARJUTUS: Alljärgnev joonis aitab noorel oma enesetunnetusest parema ettekujutuse saada. Palu noortel vastata jutumullides olevatele küsimustele.

ANALÜÜSIGE KOOS: Palu noortel mõelda kirjapandu peale ning analüüsida seda. Hea enesetunnetus võib meil aidata välismaa tundmatutes oludes kohaneda. Tundmatu keskkonnas võidakse meie ettekujutus enesest proovile panna, mille tulemusena võib meie enesetunnetus suureneada või võime hakata endast teistmoodi mõtlema. Uutes oludes võib selguda, et meie endi meelest veel arendamist vajavad küljed osutuvad hoopis meie tugevimateks külgedeks ja vastupidi.

Tähelepanu! Valmis olla! Start!

SELGITUS: Enne harjutuse tegemist on hea selgitada, et Eestist lahkumiseks ei pea ta olema oma ala professionaal või keelteguru lõppude lõpuks läheb ta ju välismaale ikkagi õppima! Kindlasti on tal palju oskusi, mis aitavad uues keskkonnas toime tulla. Kuid enne minekut oleks tõenäoliselt nutikas oma oskused ja võimed üle vaadata. Ühtlasi peaks see harjutus teda ka enesekindlamaks tegema.

HARJUTUS: Hinda ennast ja oma võimeid ning vasta alljärgnevatele väidetele. Sul on valida nelja vastusevariandi vahel: 1: Mitte eriti; 2: Mõnikord; 3: Tihti; 4: Peaaegu alati

1. Oskan mitteverbaalselt suhelda ja mõistan hästi kehakeelt.	1	2	3	4
2. Mul on kerge võõrastega rääkida.	1	2	3	4
3. Olen tolerantne.	1	2	3	4
4. Püüan erinevatesse asjadesse suhtuda eelarvamusteta.	1	2	3	4
5. Minu jaoks pole probleem grupis oma arvamus välja öelda.	1	2	3	4
6. Suudan end võõrkeeles arusaadavaks teha.	1	2	3	4
7. Mul on oma tugevatest ja nõrkadest külgedest selge ettekujutus.	1	2	3	4
8. Kohandun muutuvates oludes kiiresti.	1	2	3	4
9. Oskan erinevates olukordades paindlik olla.	1	2	3	4
10. Talun hästi ebakindlustunnet.	1	2	3	4
11. Mind võiks kirjeldada kui seiklushimulist inimest.	1	2	3	4
12. Õpin oma vigadest.	1	2	3	4
13. Olen avatud ja valmis uusi asju kogema ning õppima.	1	2	3	4
14. Tulen toime pingeliste perioodidega.	1	2	3	4
15. Mulle meeldib inimestega kohtuda ja selle nimel tegutseda.	1	2	3	4
16. Ma ei karda võõrastelt inimestelt nõu küsida.	1	2	3	4
17. Olen valmis oma mõtte- ja käitumisviise küsimärgi alla seadma.	1	2	3	4

ANALÜÜSIGE KOOS: Kui valmis oled maailma minekuks?

Kui Su vastuseks oli enamasti nr 1:

„Meistriks ei sünnita! Teadmiste, võimete ja oskuste suurendamiseks läheb mul vaja vaid julget pealehakkamist ja tahtmist.“

Kui Su vastuseks oli enamasti nr 3:

„Olen välismaal elamiseks üsna valmis.“

Kui Su vastuseks oli enamasti nr 2:

„Mul on palju kasulikke oskusi, mida saaksin endaga kaasa võtta. Pean lihtsalt enesekindlam olema.“

Kui Su vastuseks oli enamasti nr 4:

„Mida ma veel passin? Asjad kokku ja minek!“

Eestlasena välismaal

SELGITUS: Harjutuse abil saab selgitada, et kuigi välismaal võib ta olla vaba oma „kodumaa-minast“ ning see aitab tal kindlasti avastada ennast uue nurga alt, peab ta siiski endale teadvustama, et ta on nõ oma kodumaa saadik võõras riigis.

HARJUTUS: Just nagu Sinulgi võib olla oma nägemus teatud riikidest või maailmajagudest, on ka teistel inimestel oma kallutatud ettekujutus Eestist ja eestlastest. Mujal maailmas ei nähta Sind kui üksikisikut, vaid põhiliselt kui eestlast, skandinaavlast, eurooplast või läänest pärit inimest. Sinu käitumine siis vastavalt kas tugevdab või leevendab neid üldistusi.

Kuna oled võõrkultuuri esindajana välismaal, tunnevad inimesed seetõttu Sinu vastu kindlasti huvi. Tõenäoliselt küsitakse Sinu käest palju küsimusi Eesti ja eestlaseks olemise kohta. Seepärast oleks nutikas end küsimusteks ette valmistada, võib-olla Eestist paar pilti kaasa võtta ning mõned Eestit puudutavad tähtsamad faktid meelde tuletada. Kui tead kedagi, kes on välismaal pikemalt viibinud või elanud, võid neilt selle kohta lähemalt uurida.

Võid kasutada ka järgmisi veebilehti:

www.eesti.ee

www.galerii.ee/panoraam/eesti

ANALÜÜSIGE KOOS: Teema avamiseks on hea koos noorega arutleda järgmiste küsimuste üle.

- Mida sooviksid eestlaseks olemise kohta maailmaga jagada?
- Mida eestlaseks olemine Sulle tähendab?
- Mis Sa arvad, kuidas Sinusse kui välismaal viibivasse eestlasesse suhtuma hakatakse?
- Kuidas Sa ennast välismaal ette kujutad?
- Kuidas suhtud sellesse, kui Sind kutsutakse sõnadega nagu „immigrant“ ja „välismaalane“?

SELGITUS: Järgneva harjutuse abil saad koos noorega alustada pedagoogilise ettevalmistuse käigus loodava personaalplaani koostamist. Siin toodud plaani võite täiendada vastavalt noore soovile ning vajadusele ja lisada ametialaseid, isiklikke, keelelisi ja kultuurilisi õpieesmärke, mida soovitakse saavutada jne. Kui välismaal on käidud, hinnake koostatud õppeplaani võimalusel koos ja tehke kindlaks, kas püstitatud eesmärgid on saavutatud ning kas on toimunud mingeid teisi plaaniväliseid õppeprotsesse – nii positiivseid kui negatiivseid.

HARJUTUS: Enne välismaale minemist pane iseseisvalt kirja:

Minu reisi eesmärk on _____

Veel soovin ma _____

Kõige rohkem ootan ma _____

Välismaal olles hakkam taga igatsema _____

Välismaale mineku juures on kõige hirmutavam see, et _____

Välisriigis viibides plaanin ma ka _____

Mida teed koos perega/sõpradega/töökaaslastega?

Arutan läbi _____

Teen veel koos _____

Välismaal viibides plaanin teha:

Esimesel päeval _____

Kogu välismaal viibimise ajal vaatan ma kindlasti _____

Keeleoskus _____

Lisaks kõigele planeeritule tahan ma _____

ANALÜÜSIGE KOOS: See on ainult näide ja algus ühele personaalplaanile, siit edasi saab igaüks loovalt mõelda. Tagasisivaatavalt saab oma õpirändekogemust analüüsida järgmist harjutust tehes.

Reisipäevik

SELGITUS: Reisipäeviku võib täita pärast Eestisse tagasi jõudmist. Ent kui õpirändur otsustab välismaale pikemaks ajaks jääda, võib reisipäevikut kasutada saadud kogemuste hindamiseks. Isegi kui Sa ei tee koos rändajaga läbi selle juhendi teisi harjutusi, aitab reisipäevik alati meelde tuletada oma eelnevaid kogemusi välismaal.

HARJUTUS: Lõpeta laused

Minu reisi eesmärk oli _____

Pärast lahkumist ei uskunud ma, et kogen _____

Olen saanud _____

Tunnen, et olen muutunud _____

Kõige rohkem meeldis mulle seal riigis _____

Mulle ei meeldinud _____

Tundsin puudust _____

Ekslikeks osutusid mu varasemad eelarvamused nagu _____

Unustamatu vaade oli _____

Mu suurimaks nõrkusehetkeks oli _____

Kui oleksin selle aja Eestis veetnud, poleks ma tõenäoliselt õppinud _____

Välismaal veedetud aeg andis mulle _____

Minu suhtumine muutustesse on mulle õpetanud _____

Kui ma uuesti välismaale läheksin, teeksin teisiti järgmisi asju: _____

Soovitaksin teistel välismaale minejatel _____

Kõige rohkem meeldib mulle sõpradele rääkida kogemustest nagu _____

Sooviksin oma tulevastele tööandjatele öelda, et eriti täiendasin ma end _____

Minu suhe kodumaaga on _____

Hakkan taga igatsema välismaa _____

Minu järgmine rahvusvaheline sihtkoht on _____

ANALÜÜSIGE KOOS: Palu noorel mõelda positiivsetele asjadele, mida ta on kogunud või õppinud. On tal võimalik midagi neist asjadest ka kodus teha või neid Eestis kasutada? Palu noorel mõelda oma negatiivsetele kogemustele. Kas neist kogemustest oli ka midagi kasu? Kui noor tegi enne välismaale minekut harjutust töölehel nr 4, palu tal sinna lehele tagasi minna ning vaadake koos, kas noor aias oma elu muutuvad valdkonnad õigesti.

Mis põhjustel Sa välismaale lähed?

SELGITUS: Kui noor on otsustanud välismaale minna, võiksid teha temaga selle harjutuse. See test selgitab mängleva moel välja välismaale mineku põhjused ja ajendid. Pea meeles, et noore ajendid ei pruugi ilmtingimata olla seotud just sellega, mida välismaal tegema plaanitakse hakata. Tal võib samaaegselt olla mitmeid ajendeid, mis võivad muutuda koos olukorra või ootuste muutumisega.

HARJUTUS: Vali järgnevate väidete hulgast need, mis kirjeldavad Su olukorda kõige täpsemalt.

- Tahan korraks hinge tõmmata ja välismaal oma tuleviku üle järele mõelda.
- Tahan laiendada oma tutvusringkonda ja välismaalt häid kontakte leida.
- ★ Üks mu sõber juba elab välismaal ja ma tahaksin samasse kohta minna.
- ▲ Välismaal uusi võimalusi või huvitavaid inimesi kohates oleksin valmis oma plaane kiiresti muutma.
- Loodan välismaal kohata teistsuguseid olukordi ja inimesi, kes mulle uusi asju õpetaksid.
- Tahan saada rahvusvahelist kogemust, sest see on mulle tulevikus ja tööalaselt kasulik.
- ★ Hetkel tunnen, et oleksin mõnes muus riigis õnnelikum.
- Arvan, et suudaksin välismaal leida huvitavama ja paremini tasustatud töö kui Eestis.
- ▲ Kuni mul on võimalik uusi asju näha ja kogeda, pole tähtis, mida ma välismaal teen.
- Tahan minna välismaale, et saada iseseisvamaks ja enesekindlamaks.
- Tahan minna välismaale, sest võõrkeelte valdamine on mulle hiljem tööalaselt kasulik.
- ▲ Sooviksin kõigepealt eri riike külastada ja eri kultuure tundma õppida.
- Sooviksin end proovile panna, et teada saada, kuidas ma üksi hakkama saaksin.
- ★ Välismaal saaksin õppida midagi sellist, mille õppimine pole Eesti oludes võimalik.
- ▲ Sooviksin eri riike külastada ja seal juhutöödega oma reisi jätkamiseks raha teenida.
- ★ Eesti ei paku mulle kõiki võimalusi, millest minu olukorras kasu oleks.
- Sooviksin minna välismaale, et omandada kvaliteetne haridus oma töövaldkonnas.

Nüüd liida kõik väited vastavalt kujunditele kokku.

Kui valisid kõige rohkem ▲ väiteid:

SEIKLUSED JA UUED VÄLJAVAATED

Tahad välismaale minna, sest soovid vaheldust, seigelda ja uusi sõpru leida. Tahad saada võõrkultuuride kogemust ning kõike uut proovida. See, mida Sa välismaal teed, polegi Sinu jaoks kõige tähtsam – oled põhimõtteliselt valmis tegema ükskõik milliseid töid, peaasi, et saaksid oma reisi jätkata.

Kui valisid kõige rohkem ● väiteid:

ISIKLIK ARENG

Tahad välismaale minna, et rohkem kogemusi saada, iseseisvamaks muutuda ja ennast paremini tundma õppida. Üks mineku põhjuseid on vajadus kodusest elust mõneks ajaks eemale saada, õppimisest või tööst aastake puhkust võtta ning tulevikuplaane pidada.

Kui valisid kõige rohkem ■ väiteid:

SOOV TÖÖALASELT EDENEDA VÕI EDASI ÕPPIDA

Tahad välismaale minna, sest soovid õppida asju, millest oleks töölaselt või õpingutes kasu. Tahad, et väliskogemus annaks Sulle tööalases arengus teiste ees eelise, või vajad oma töövaldkonnas rahvusvahelist kogemust. Samuti pead mõtlema, kuidas oma rahvusvahelise kogemuse hüvesid tulevastele tööandjatele „müüa“.

Kui valisid kõige rohkem ✨ väiteid:

ÜLEJÄÄNUD MAAILM PAKUB MIDAGI, MIDA EESTIST EI LEIA

Tahad välismaale minna, sest Eestis puudub miski, mida ihaldad. Asi võib olla selles, et Eestis ei pakuta sobivat tööd või õpivõimalust. Kuigi Su elul Eestis ei pruugi midagi viga olla, tunned ikkagi tõmmet mõne teise riigi või kultuuri poole.

Asjad, mida enne lahkumist teha

SELGITUS: Järgnev harjutus on abiks noorele, kui ta on juba otsustanud välismaale minna ja tal on vaja konkreetset ülevaadet, mida ta peaks enne lahkumist tegema.

HARJUTUS: Lahkumist plaanides pea meeles järgnevat:

Kontaktid

On Sul juba sihtriigis või sihtriigiga seonduvaid kontakte? Kuidas võiks neist plaani elluviimisel kasu olla? Räägi oma tuttavatele, kuhu sa minemas oled, ja küsi neilt, kas nad teavad kedagi, kes seal hetkel elab või on kunagi elanud ning oskaks Sulle kasulikke näpunäiteid anda. Isiklikud kontaktid võivad sihtriigis konkreetsete murede puhul ning uue keskkonnaga harjumise ajal väga kasulikud olla.

Elukoht

Mis valikuid sihtriik selles osas pakub? Kas plaanid peatuda üliõpilaselamutes või leida ise mõne koha? Kas üritad välismaal elukoha leida ise veel Eestis olles või alles pärast sinna jõudmist? Kus plaanid kuni alalise elukoha leidmiseni peatuda? Nutikas oleks välja uurida sihtriigi majutuskulude suurus.

Eelarve

Kui palju raha Sul iga kuu vaja läheb? Lisaks eluasemekuludele peaksid arvesse võtma ka ühistranspordi, söögi ja joogi ning meelelahutuse peale kuluvaid summasid - lõppude lõpuks ei plaani Sa ju kogu aeg kodus istuda! Mida pikemaks Sa jääda plaanid, seda tõenäolisemalt lisandub veel teisi ettenägematuid kulusi.

Vaba aeg

Kuidas Sulle meeldib oma vaba aega veeta? Võimalus oma lemmikhobidega uues riigis edasi tegeleda aitab Sul kohanduda. Uuri välja, kas Sul on võimalik oma hobidega uues keskkonnas edasi tegeleda. Samas võib uues riigis leida ka täiesti teistsuguseid vaba aja veetmise võimalusi ja hobisid. Mida võiksid uues riigis proovida?

Kui lähed välismaale töötama, vaata lisa Eures Eesti veebilehelt www.eures.ee/tooandja

Kui lähed välismaale õppima või kogemusi saama, vaata lisa Rajaleidjast www.rajaleidja.ee/euroopasse

Mida teha enne ärasõitu?

Järgneva nimekirja alusel saavad õpirändurid enne minekut kontrollida, kas kõik vajalikud toimingud on tehtud.

- Soovituskirjade või diplomite tõlked
- Õppetoetused välismaal õppijatele
- Töötushüvitised välismaal töö otsijatele
- Maksustamine
- Viisa, tööluba, elamisluba
- Sotsiaalkindlustus ja tervishoid
- Euroopa ravikindlustuskaart (EHIC)
- Kindlustuspoliisid
- Vaksineerimised
- Elukoht
- Pass/ID-kaart
- Adressi muutumine

